

ORSZÁGÉPÍTŐ

ÉPÍTÉSZET KÖRNYEZET TÁRSADALOM
A KÓS KÁROLY EGYESÜLÉS NEGYEDÉVES FOLYÓIRATA

**MAKOVECZ IMRE
TEMPLOMTERVE
ÉPÜLT 2004-BEN
KORONA ÉS PALÁST
XX. SZÁZADI DOKUMENTUMOK
FERENCZ MARCELL MUNKÁI
FÜZÉPÍTÉSI ÚTMUTATÓ**

2005/1

Turi Attila: Budakalász, Gyógynövénykutató
Intézet gyógyszergyártó üzeme

ORSZÁGÉPÍTŐ

TIZENHATODIK ÉVFOLYAM

ELSŐ SZÁM

KÓS
KÁROLY
EGYESÜLÉS
SÜLÉS

- 2 MAKOVECZ IMRE: A felső-krisztinavárosi templom pályaterve
11 A felső-krisztinavárosi templom pályázatának eredménye
12 A felső-krisztinavárosi templom előtörténete
13 KÉRI ÁDÁM ÉS DR. VÁRLAKI PÉTER: Szent István király palástjának kiegészítő rekonstrukciója és ábrázolási rendszere
17 VÉGH TIBOR: További észrevételek a Szent Korona zománcképeivel kapcsolatban
20 BRADÁK KÁROLY: Megjegyzések Z.Tóth Csaba írásához
23 Z. TÓTH CSABA válaszelevele

ÉPÜLT 2004-BEN

- 24 JÁNOSI JÁNOS
27 SZÚCS ENDRE
31 SALAMIN FERENC
33 ERHARDT GÁBOR, VARGA CSABA
34 BAUSYSTEM Kft.
36 MAKOVECZ IMRE
37 SÁROS LÁSZLÓ
38 KÓSZEGHY ATTILA
39 ERTSEY ATTILA, GERENCSÉR JUDIT
40 CSERNYUS LŐRINC, SIKLÓSI JÓZSEF, TURI ATTILA
42 KRIZSÁN ANDRÁS
43 PAGONY Táj- és Kertépítész Kft.

HUSZADIK SZÁZADI DOKUMENTUMOK

- 46 MICHEL CHOSSUDOVSZKY: Amerika háborúja a globális uralomért
50 LOVAS ILDIKÓ: Arcok, ablakok
52 NEMCSICS ÁKOS: Egy középkori kerektemplom reinkarnációja
54 FERENCZ MARCELL munkái

Melléklet: Kis fűzépítési útmutató, a Pagony Táj- és Kertépítész Kft összeállítása

A címlapon Makovecz Imre felső-krisztinavárosi templomtervének első vázlata, a hátoldalon Fábián Gusztáv készítette vakolatdísz a Szűcs Endre tervezte, köveskáli Szabó-ház-on

E számunk a NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával készült.

A 2004/3, 4, és a 2005/1 szám támogatója a Nemzeti Civil Alapprogram

A folyóirat rendszeres támogatói a KÓS KÁROLY EGYESÜLÉS tagjai: AXIS Építésziroda Kft., BAUSYSTEM Kft., BEÖTHY és KISS Kft., BOKOR Kft., BODONYI ÉS Társa Építész Kft., CSIKY és Társa KKT., DÉVÉNYI ÉS Társa Kft., EKLER Építész Kft., Farkas Miklós, HADAS Műterem Kft., KÖR Építész Stúdió Kft., KÓSZEGHY Építész Bt., KVADRUM Kft., MAKONA Tervező Kft., MÉRMŰ Szövetkezet, PAGONY Táj- és Kertépítész Kft., PARALEL Kft., SÁROS és Társa Építésziroda Bt., TRISKELL Kft., UNITEF-83 Rt, VÁNDOR Építész Kft., valamint a BONEX Építőipari Kft., COMPART Stúdió Kft.

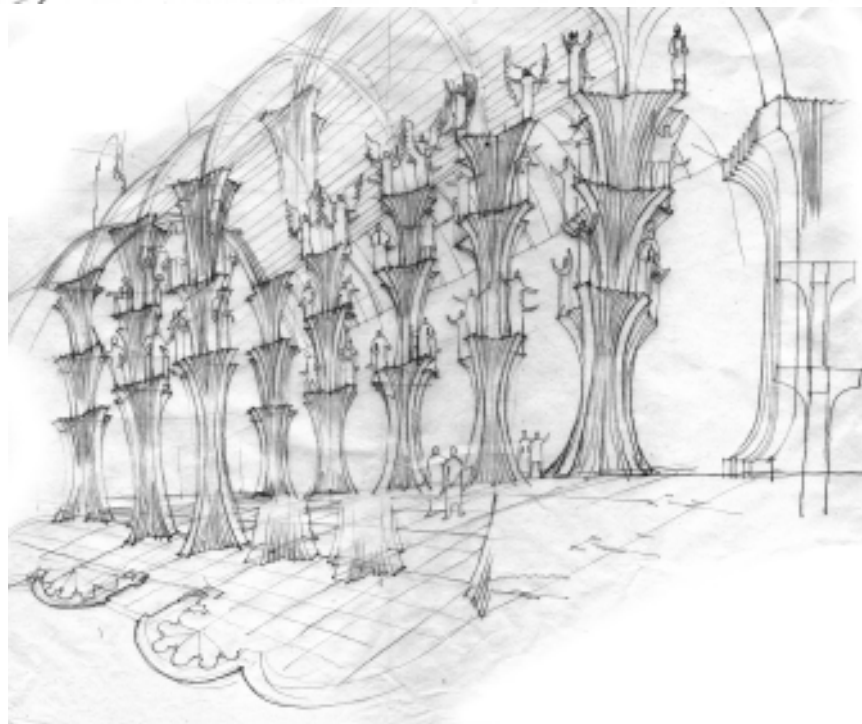
ORSZÁGÉPÍTŐ – a Kós Károly Egyesülés folyóirata. Megjelenik negyedévenként. Kiadja az Egyesülés nevében a Kós Károly Alapítvány; postacím: 1034 Budapest, Kecse utca 25. Bankszámlaszám: 10402166-21629530-00000000 Felelős kiadó: Siklósi József. Felelős szerkesztő: Gerle János; e-mail: gerlej@mail.datanet.hu. Lapterv, tipográfia: Makovecz Benjamin; e-mail: makoveczb@mail.datanet.hu Nyomás: VEL Kft., Budapest. – **ISSN 0866-0069** – A lap előfizethető átutalással, vagy az Alapítványtól igényelt csekken, illetve személyesen. Szerkesztőségi ügyintézés, szervezés, előfizetés az alábbi címen: Artbureau Kft. 1065 Bp. Nagymező u. 4. I/132. telefon/fax: 322-0677; e-mail: haabk@freestart.hu. Egy szám ára: 500 Ft. Előfizetési díj a 2005. évre 1800 Ft. Külföldi előfizetőinknek a postaköltséget is felszámítjuk. Megvásárolható az alábbi boltokban: Balassi Könyvesbolt (Bp. II. Margit u. 1.), Budapest Galéria (Bp. V. Szabadsajtó út 5.), Emese Álma Könyvesbolt (Bp. X. Fehér út 1.), Fehérlófia Könyvesbolt (Bp. VIII. József u. 8.), Írók Boltja (Bp. VI. Andrássy út 45.), Lira és Lant Rt. Szakkönyvtárháza (Bp. VI. Nagymező u. 43.), Litea Könyvesbolt (Bp. I. Hess András tér 4.), Lyra Könyvesbolt (Vác, Piac u. 1.), Magyar Építész Szövetsége Könyvtára (Bp. VIII. Ötpacsirta u. 2.), Napkapu Könyvesbolt (Vigadó Galéria, Bp. V. Vigadó tér 2.), Nemzeti Kultúra Boltja (Sopron, Várkerület 13.), Osiris Könyvesház (Bp. V. Veres Pálné u. 4-6.), Püski Kiadó Könyvesboltja (Bp. I. Krisztina krt. 26.), Sztikita Buda Könyvesbolt (Bp. XI. Ménési út 1/a.), TERC Építőipari Szakkönyvbolt (Bp. XIV. Pillangó park 7-9.), UR Kiadó Könyvesbolt (Bp. VI. Ó u. 19.), Vince Könyvesbolt (Bp. I. Krisztina krt. 34.) Vince Kiadó Műcsarnok Könyvesboltja (Bp. XIV. Dózsa György út 37.), valamint a LAPKER Rt. budapesti és vidéki árusítói helyein. Honlap: www.orszagepito.org

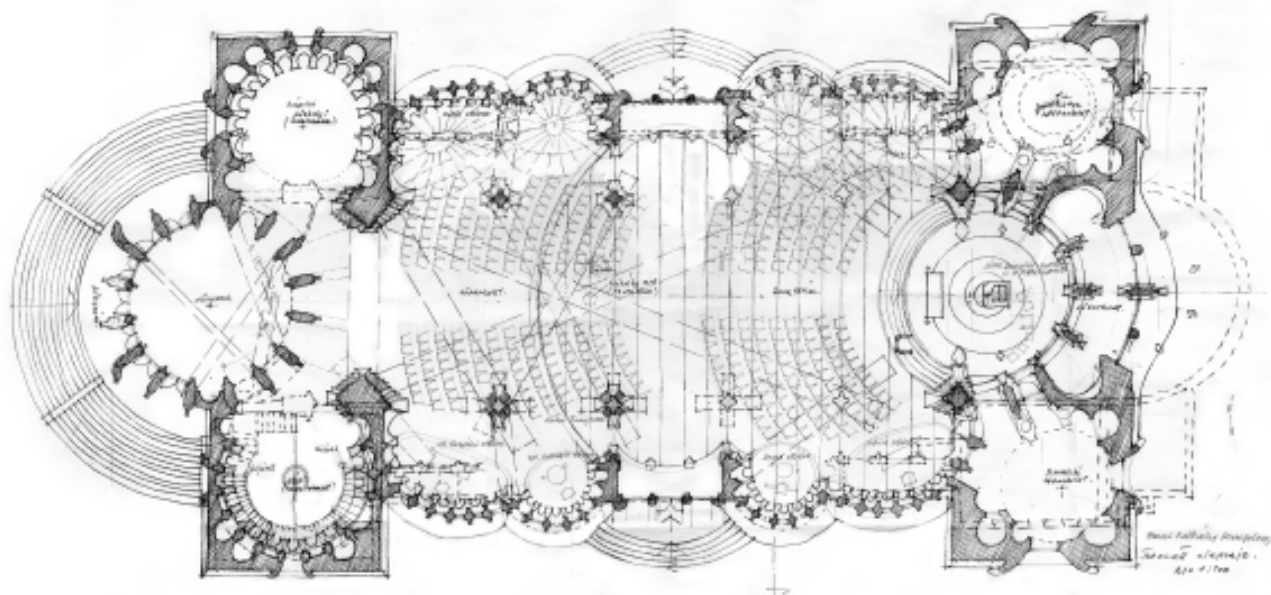
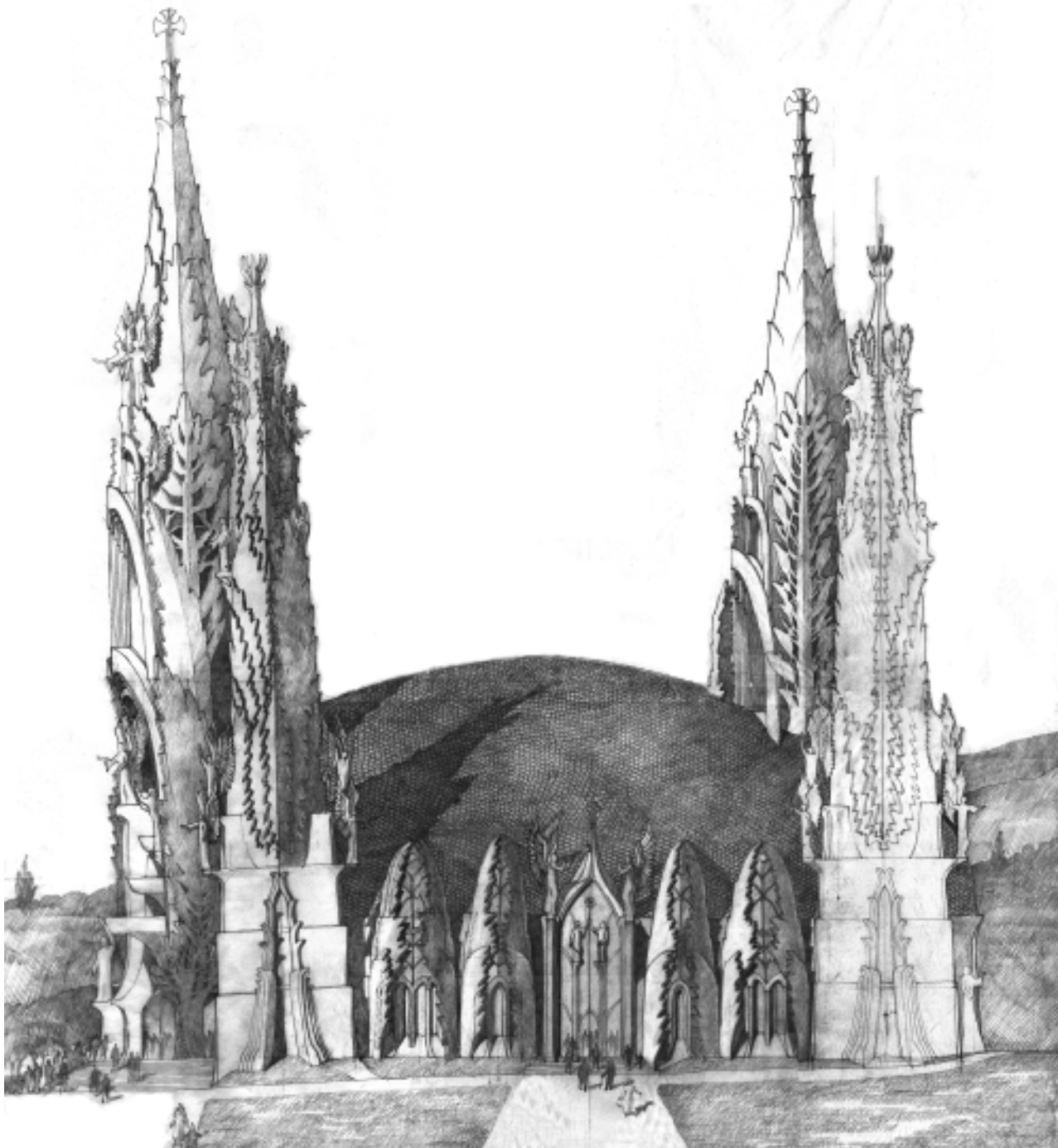
A felső-krisztinavárosi templomban 1942-ben volt első áldozásom. Fehér bocskáiban, sapkánkon fehér toll, fehér kesztyű, a lányokon fehér tüll menyasszonyi ruha, fehér fátyol, koszorú. Akkor már épült – ha jól emlékszem – az új templom. Aztán elért bennünket is a háború, az ostrom. Halottak, romok, oroszok, éhezés. A háború után, az éledezés éveiben az egyházközség az elhagyottak, özvegyek megsegítésére megszervezett bennünket, tíz-tizenegy éves gyerekeket, látogatni, ételmisszer- és ruhacsomagokat kihordani. Hermann tisztelendő úr – aki ezt megelőzően árván maradt zsidó gyerekek mentését szervezte – egy aranyozott karddal az oltár lépcsőjén lovaggá ütött néhányunkat, Rohny Kamillt, engem és másokat, a mai napig nem tudom, mely lovagrend tagja vagyok azóta is.

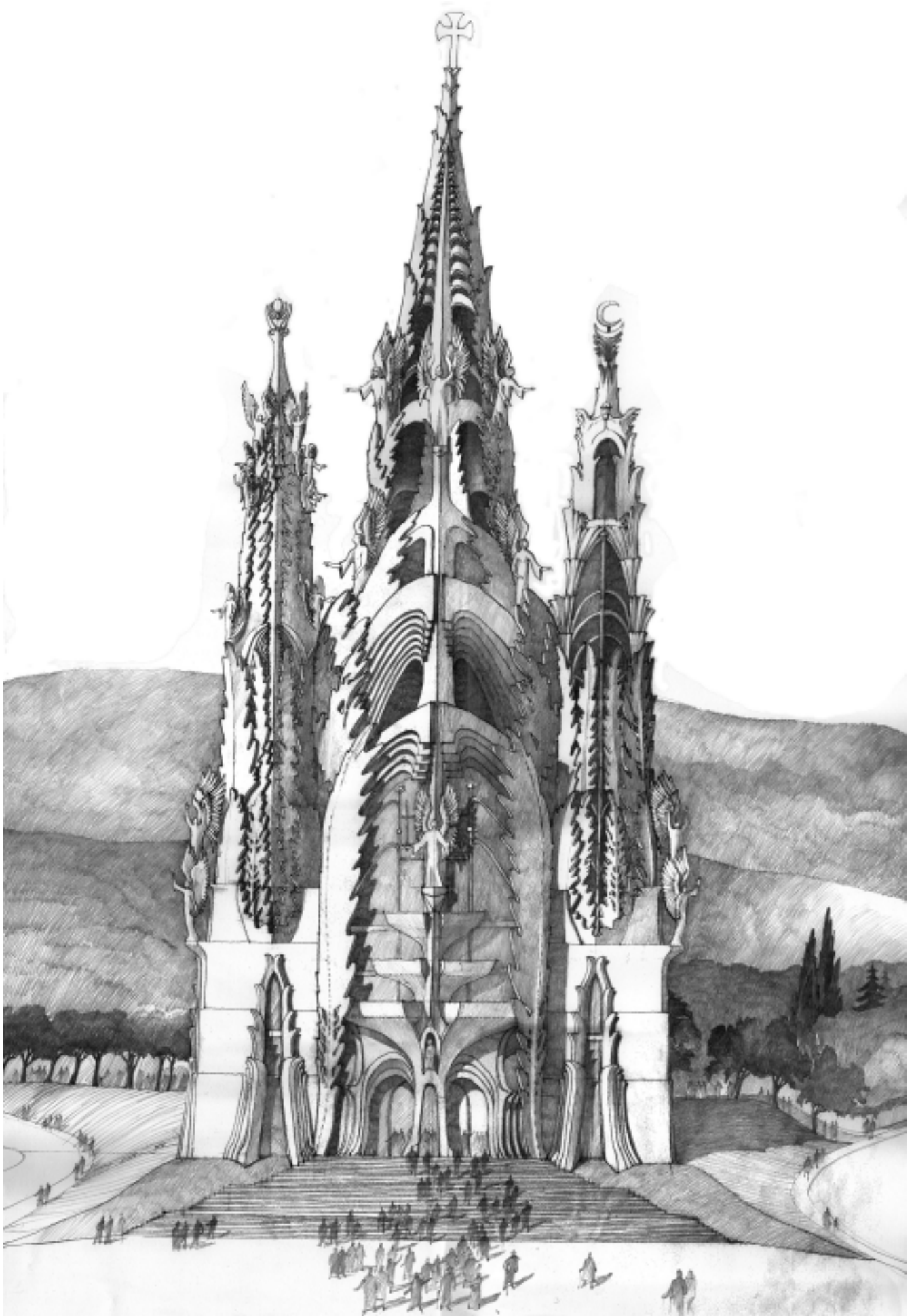
A templom hátsó frontján, a nagyteremben, a háború után filmvetítések, cserkészgyűlések. Itt láttam a gróf Monte Christót, a filmen a rossz kópia miatt végig esett az eső. Ebben a templomban lestem meg szüleimet, miután anyám reverzálist adott, s végre katolikus zalai apám és kálomista alföldi anyám Isten előtt hűséget esküdtek egymásnak. Igen, ez a munka más, mint az összes többi, amit 1959 óta végeztem. A gyermekkor nyugtalan és tragikus, mégis fényel áradó, félbehagyott, majd meggyalázott helyén kell egy valaha elkezdett templomot befejezni. Tanúja vagyok a felső-krisztinavárosi templom hatvan évének, küzdelemeinek, megaláztatásainak és méltóságának. Ebben a hatvan évben az üdv és kárhozat egyaránt benne van. És benne él – ebben a közösségben is – az eleven élet, a megváltott ember életereje, megújult életének csírája is, a dráma, amely az építészeti tér-icdó valódi belső szerkezete.

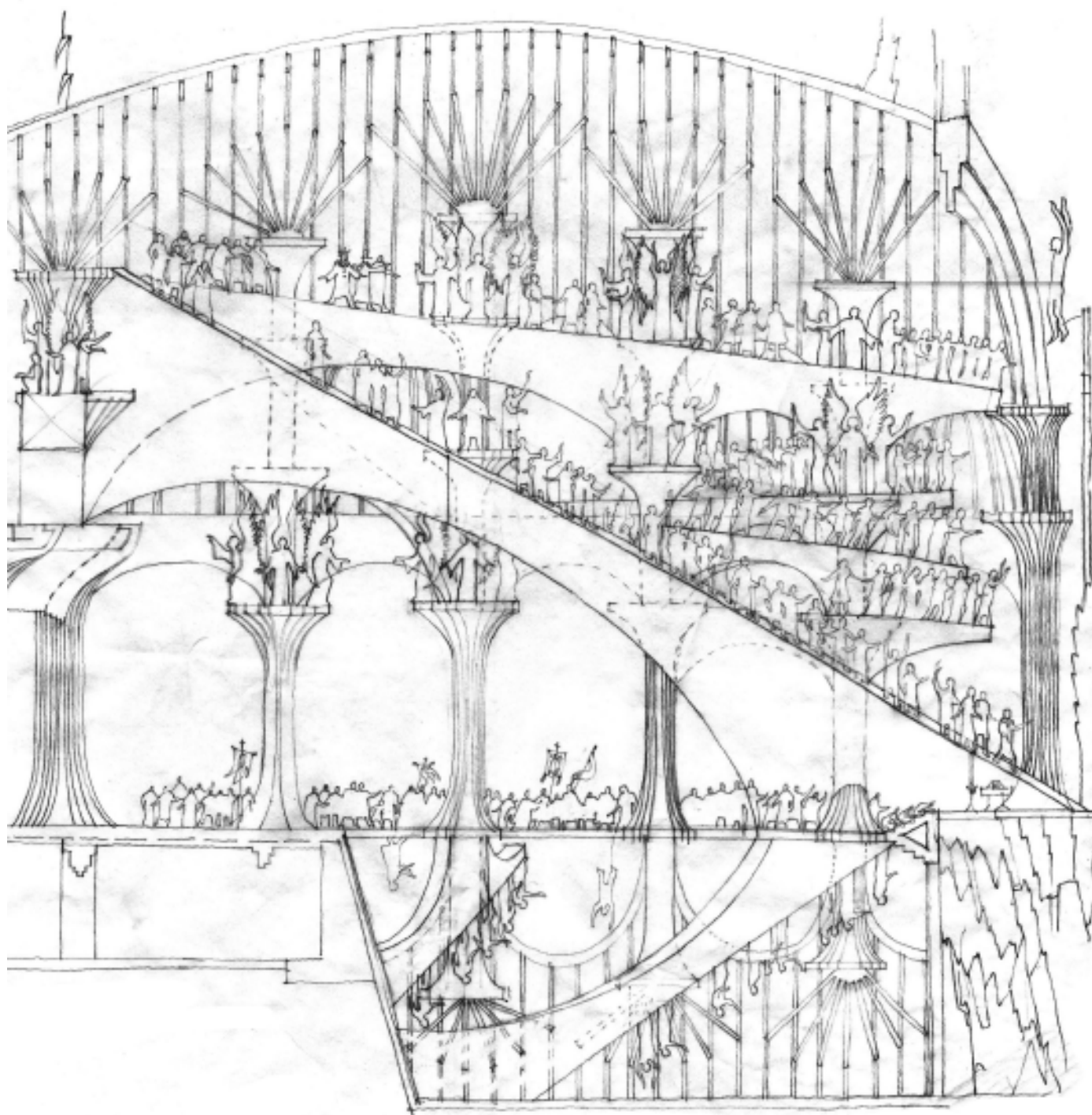
A tervezett templom belső és külső tere, a templomtér belsejében épített hidak, az azokon vonuló szentek és kárhozatra ítélték együtt a megváltás és ítélet világát jelentik a templomba érkezők számára. A hidak kereszteződésében a Krisztus arcát viselő Mihály arkangyal áll, a Sátán ellensége, aki letaszította az ember útjából, a felemelkedés, a metamorfózis útjából a Kísértőt.

Krisztusban vezet az út a Teremtőhöz. Ennek a folyamatnak a helye a tervezett épület.

Hogy meddig dolgozom még, nem tudom. Lehet, hogy ez a templom az utolsó.

Nem kötöttem semmilyen kompromisszumot. Csak az adottságokat: az alaprajzot, a falak és pillérek adottságait kellett tudomásul vennem. Mivel szimmetrikus az alaprajz, ez nem volt ellenemre.

A templom kétharmadának lefelé megépülne az inverze is, ahogy a sejteknek is egybevágó, szimmetrikus, de nem azonos „alteregója” is van. Ahogy a fának is van koronája föl és le egyaránt.

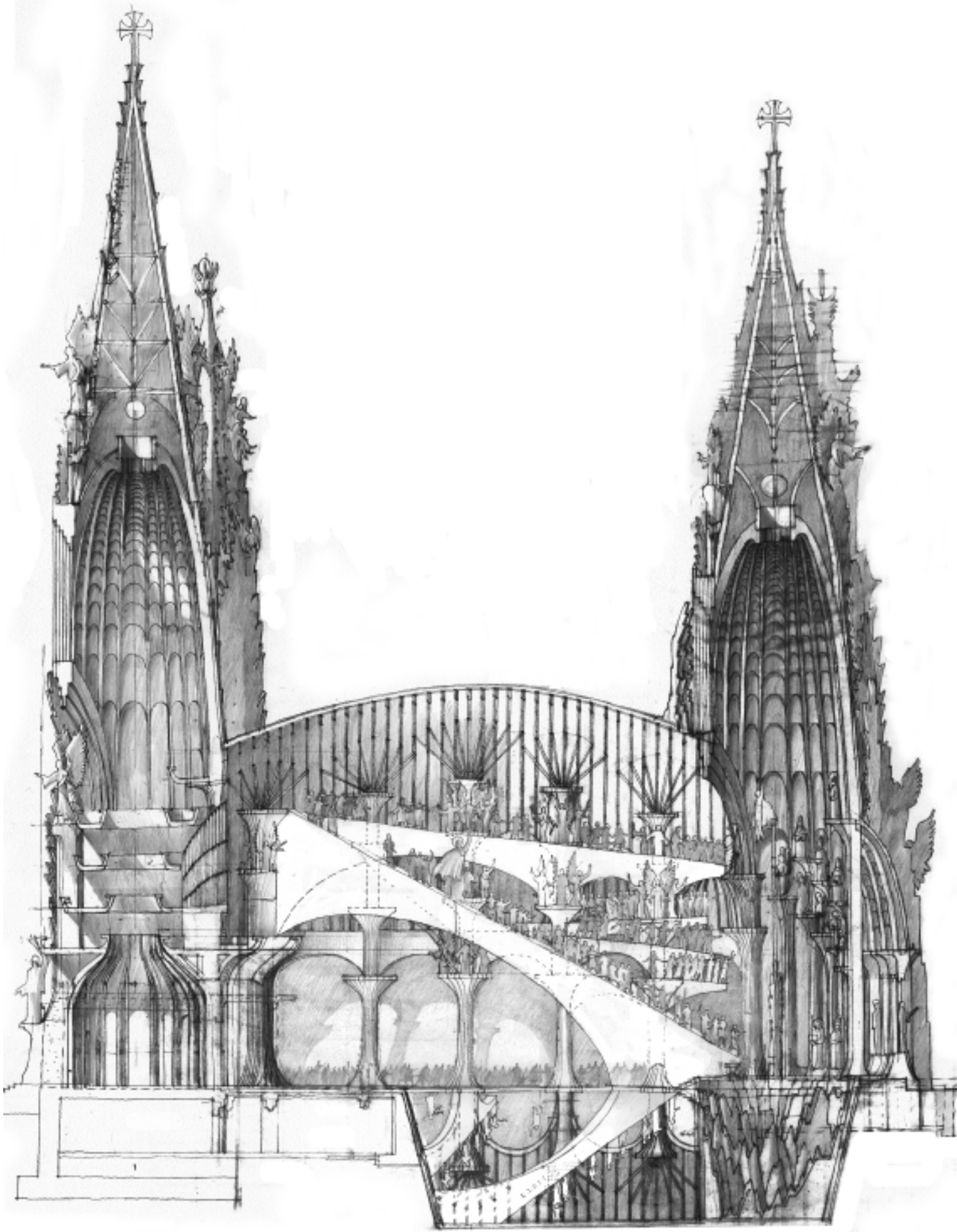
Ahogy az Isten Fia is mielőtt az Atyához ment volna, mielőtt új testben feltámadt, pokolra szállt. A feltámadás, a megszabadulás, az új ég, új föld születésének drámája csak az evilág és a

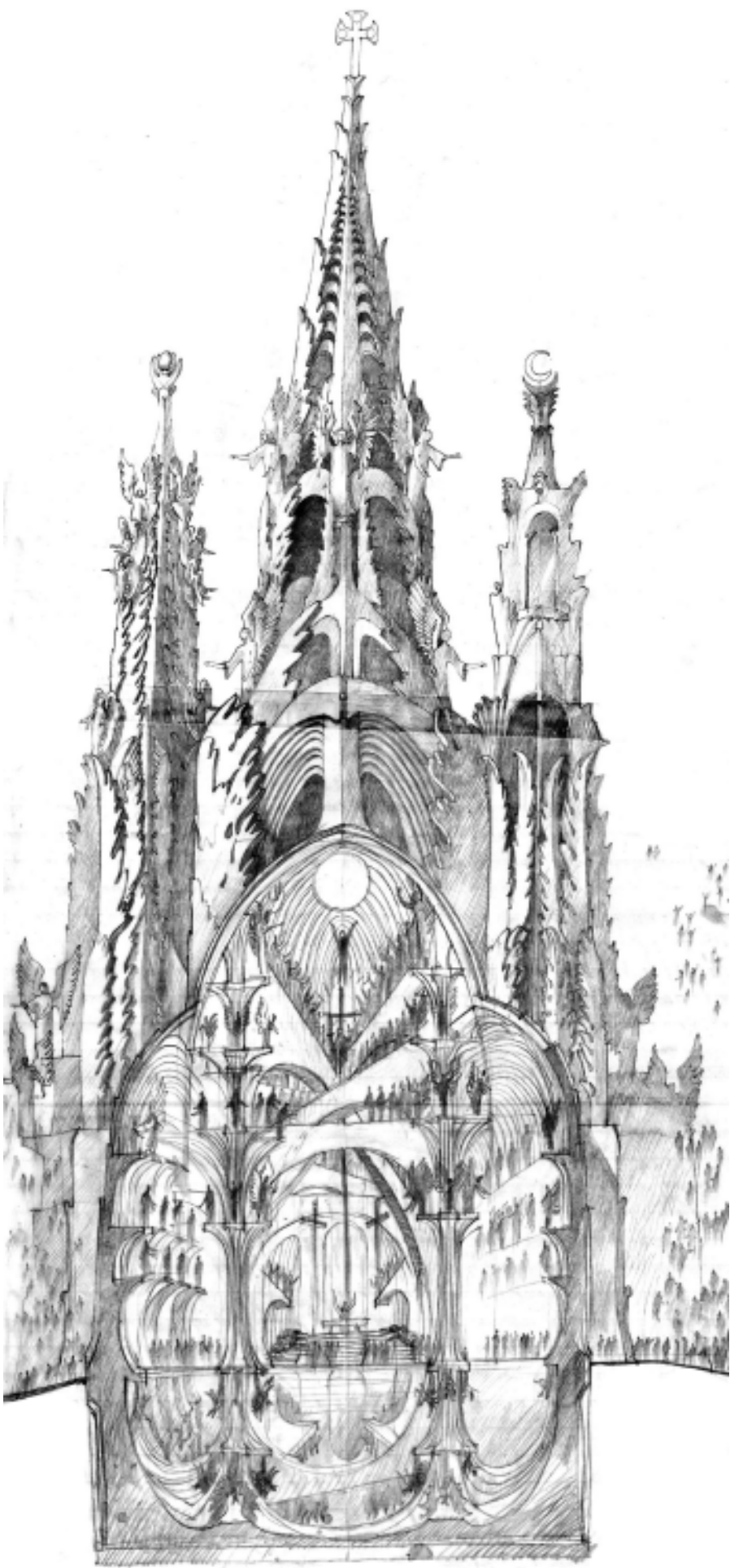
nem evilágból való szeretetéből, egyesüléséből és újjászüléséből származhat.

Sok „atlantiszi” rajz és több próbálkozás után ez a templomterv összegzése többévi munkámnak.

Az épület alapját és alagsorát felhasználtam. A pillérek, falak hőszigetelt betonból készülnek és nyersen maradnak. A templomhajó és a tornyok ragasztott faszervezettel készül. A héjazat természetes pala. A templomhajó padlója fényezett fekete gránit és üvegfordém. A mélytemplom keresztfala, ahol az altemplommal határos, belül tükörrel van borítva.

A berendezést Mezei Gábor tervezte (fából, kőből és egyes helyeken aranyfüsttel borítva). Elektromos padlófűtés, természetes szellőzés, világítás fényvetőkkel.

A megszentelt növényvilág, és abból is kiemelten a fa, mindig arra ösztönzött, hogy „szavát” behozzam a „falak közé”. A fa étellel teli statikája, helyhez kötött, de viharálló mozgékonyasága, óvó, árnycot adó ölelése és egyben az égre nyíló illatozó virágzása, „éneke” az én építészetemnek is tanácsadó tündére. Igen, tündére, mert hiányolom őket, akik elhagyták a földi tereket, és szeretném őket közelünkbe hozni. (Babits Mihály)

A templom tornyait ölelő „jegenyék” közül előre néző szemek a fába költözött lélek formái. Ezekből az ablakszemekből árad a harangszó. A tornyok kilengése a szélben a szerkezetek tűrés-határáig lehetséges, a csúcsonál körülbelül 1,5 méter. A szélben hajladozó jegenyékekkel ölelt zengőszemű tornyok áldozatra szólítják fel az élő világot. Ezt célozta a síófoki templom, s a temesvári, sepsiszentgyörgyi tornyok is.

A templomhajó domború gerince és bordái a mellkasbelső, a tüdő és a szív, a „lélek”-zés helyét jelenítik meg, ahol megindul a lélek az áldozathozatal előtt.

Minden mű születésének sorrendje van. Először egy kép és vele az egész minden részletére kiterjedő hangulat jelenik meg. Csak ezután jön a szerkezet vázlata, mindegy, hogy zenéről vagy építészetről beszélünk. A kép, a hangulat kidolgozása a legapróbb részletig belemerül az anyagba.

Egy mű távozása, pusztulása betartja keletkezésének sorrendjét – fordítva. Amikor anyaga megsemmisül, marad a kép, a hangulat. Hol van, hol a helyük ezeknek, és hozzáférhető-e? Ez szemléleti kérdés.

Igaz-e, hogy minden keletkezés alfája az Ige? Ha ez nem tiszta, hanem vegyes, zavaros a válasz, nem érdemes folytatni a keresést, nincs értelme a megértést erőltetni. Dönteni kell. Végleg.

Miért? Mert ha igaz, hogy az ige, az idea, annak képe az első, akkor Isten teremtette a világot, hat nap alatt, akkor nincs lineáris fejlődés, akkor ciklikus tér-idő van. Ha nem igaz, akkor marad az ide-oda téblábolás, akkor helyt adunk hamis mítoszoknak, akkor kancsal szemmel láthatjuk a világot, amelyet egy rossz isten rosszkor teremtett, akkor hamis ráismerésünk a gonoszsnak mint hiánynak isteni hármasságot tulajdoníthat.

Ennél jobb a riadt rácsodálkozás, jobb *szembenézni a fenségessel*, és jobb tudomásul venni az elképzeltelent, elfogadhatatlan valóságot.

Jobb elfogadni, hogy valahonnan jöttünk és valahová el kell menni, hogy megszületünk és meg kell halni, hogy nem kezdet a születés és nem vég a halál. Ez azonban nem lehet enyhítője, elmismásolója a tények drasztikus és elfogadhatatlan valóságának. Indokolt és szent az örjöngő sírás, toporzékoló könnyörgés az életért a halállal szemben és riasztó a fájdalom és a vér, amelyben megszületünk. Ebben a fájdalomban kell a megváltás gondolata.

(részletek a Kairosz Kiadó Miért hiszek? című sorozatában megjelent Szentek és kárhozottak című kötetből, amely Kovács Zsolt Makovecz Imrével készített interjúit közli.)

A templomnak ezt a nevet adtam: *Szentek és kárhozottak temploma*. A háromhajós, eleven formákból álló épületen belül erkélyek, ferdén le- és felfelé futó hidak keresztezik egymást, amelyeken szobrok formájában süllyedő és emelkedő irányban bukott angyalok, szentek, emberek láthatók. A templom padlójának egy része üvegből készül. A szentélynél és a szentély előtti területen lefelé ugyanúgy megépül a templom, minifölfelé. Mindennek a fordítottja is jelen van, és a gyújtópontban, a szentély fölé magasodó toronyban, valójában mérhetetlen magasságban, helyezkedik el a Megváltó. Átlátva, együtt élve és szenvedve mindazokkal, akiknek titokzatos helye ez a Föld, ahol élünk, ahová megtestesülünk.

Láthatjuk és tudhatjuk, hogy organizációnk – testünk, lelkünk és szellemünk – rendkívül magas szintű, alig ismert csoda. Ha lecsúszunk az ezeket fenntartó képességeinkről, akkor betegek leszünk. Mert lehetetlen, hogy ne a teremtési terv szerint éljük le az életet. Mégis, a világba beleteremtett Sátán, a Föld bitorló fededelve mindent elkövet, hogy a teremtési tervet mélyebbre húzza, mint amit az egyensúly lent és fent megkövetel. Az elképzelés ezekkel az erkélyekkel és

konzolokkal, le- és felfutó hidakkal az, hogy olyan világ jöjjön létre a templom belsejében, amely hasonlít a világ drámájához, amelyben élünk. Amelyben én hatvankilenc évet leéltem.

Itt azaz dráma ez. Az emberi teremtmény egy lehetőség. Hiú ábránd, ha valaki mindenféle küzdelem nélkül az örök életben spekulál. Mert nem tudjuk, honnét jöttünk és nem tudjuk, hová megyünk. Egyáltalán jöttünk-e valahonnan és megyünk-e valahová? Érzékeli az ember, hogy a világ intelligens, hogy iszonyatosan magas szintű intelligenciája van. Ha csak megnézek egy rózsát: kész, vége – térdre, imához! Érthetetlen az a sorozatos metamorfózis, amelyen végigmegy, ahogyan az egyszerű magból a végén kikel egy dal, egy költemény. Ha ezt fokozom, és eljutok az emberig, akkor ez valami elképesztő színvonalú világ. És ha az egészet egyben próbálom meg elképzelnem, az maga a Teremtő. A világban benne van a Teremtő. Nem máshol, nem valahol, nem külön kell elképzelnem.

Az elkárhozottak azok, akik nem képesek felemelkedni egy bizonyos metamorfózis-szintre, és a saját *personájukat* nem képesek igazi teremtő énné alakítani. Ez nem bűn. Hanem egyszerűen csak nem sikerült. Ők a kárhozottak, ha Jézus feltámadása óta egyáltalán beszélhetünk erről. A kereszténység azonban utánuk nyúl. Ha az atyai pincípium itt megszületett fiúi formában, és ebben a világban létrehozta a megújulás új bázisát, akkor utánuk kell nyúlni.

A templomban Ég és Föld, megváltott és megváltatlan világ katartikus, apokaliptikus, ítélet alatt lévő kapcsolatáról van szó. Nem volna lehetséges mindezt egy négyszögletes templomban produkálni, hóféren, hogy patyolatiszta legyen. Ez semmitmondó, minden belső tartalmat nélkülöző, hazug geometria. Nem igaz, hogy az ízlés helyettesítheti azt a katartikus mondanivalót, amelyet meg kell tudni fogalmazni a XX. század végén, a XXI. század elején.

Az angyalszárnyak a tomyokon nem csak az angyalokat jelentik. Az angyal együtt sír és nevet velünk. Össze van kötve a sorsa a miénkkel. Anélkül azonban, hogy a szabadság világában képes lenne közlekedni. De őrizője és fenntartója a lehetőségnek, hogy fel tudjunk emelkedni. Ő a kapu. A legelső, a kiskapu, amelyen keresztül tudunk menni. Nem szabad az angyalt tündérnek képzelni, kis szárnyakkal, lenge ruhában. Megjelenítésében a legnagyobb művész a XX. században Rainer Maria Rilke volt, aki azt írta: „ha hirtelenül a szívére / venne is egy közülük: elenyésznék létem erősebb / léte tüzén.” (Rónay György fordítása) Mert ez a találkozás egyszerűen szubsztanciálisan nem megy.

Gondoljunk a százhalombattai templomra, amelynek tomyán napkorong van és azt két szárny fogja közre, vagy a csíkszeredai templomra, ahol az opeiont fentről négy angyal őrzi. Ezek a szárnyak a történelemből öröklött rekvizitumok, az angyalokat nem a kereszténység fedezte fel, hanem a római megelőző kultúráktól kezdve találkozunk szárnyas lényekkel. Nem tudjuk, hogy az emberi ősemlékezet mit hordoz pontosan ezekben a szárnyakban és a szárnyas lényekben.

A BUDAPEST, XII. APOR VILMOS TÉRRE TERVEZENDŐ FELSŐ-KRISZTINÁVÁROSI TEMPLOM MEGHÍVÁSOS TERVPÁLYÁZATÁNAK EREDMÉNYE.

A Budapest Hegyvidék, XII. Kerületi Önkormányzat által kiírt pályázatra az 5 meghívott közül 4 pályázó nyújtotta be határidőre pályaművét. A bíráló bizottság egyhangúlag Makovecz Imre tervét emelte ki, mely a legjobban oldotta meg a természeti környezethez való illeszkedést, a Hegyvidék építészeti arculatának és karakterének megőrzését, az építészeti megformálást, a beépítési koncepció városi szövetbe való illesztését, s a kiadott programnak megfelelő funkcionális kapcsolatok kialakítását.

A bíráló bizottság (Lovas Pál, elnök, Bolberitz Henrik, Kerényi József, Melocco Miklós, Pazár Béla, Reimholz Péter, Dr. Vizi E. Szilveszter, Nagy Ervin, Papházi András) a pályázat zárójelentése szerint az alábbi döntést hozta:

Makovecz Imre, I. díj;

Salamin Ferenc, kiemelt megvétel;

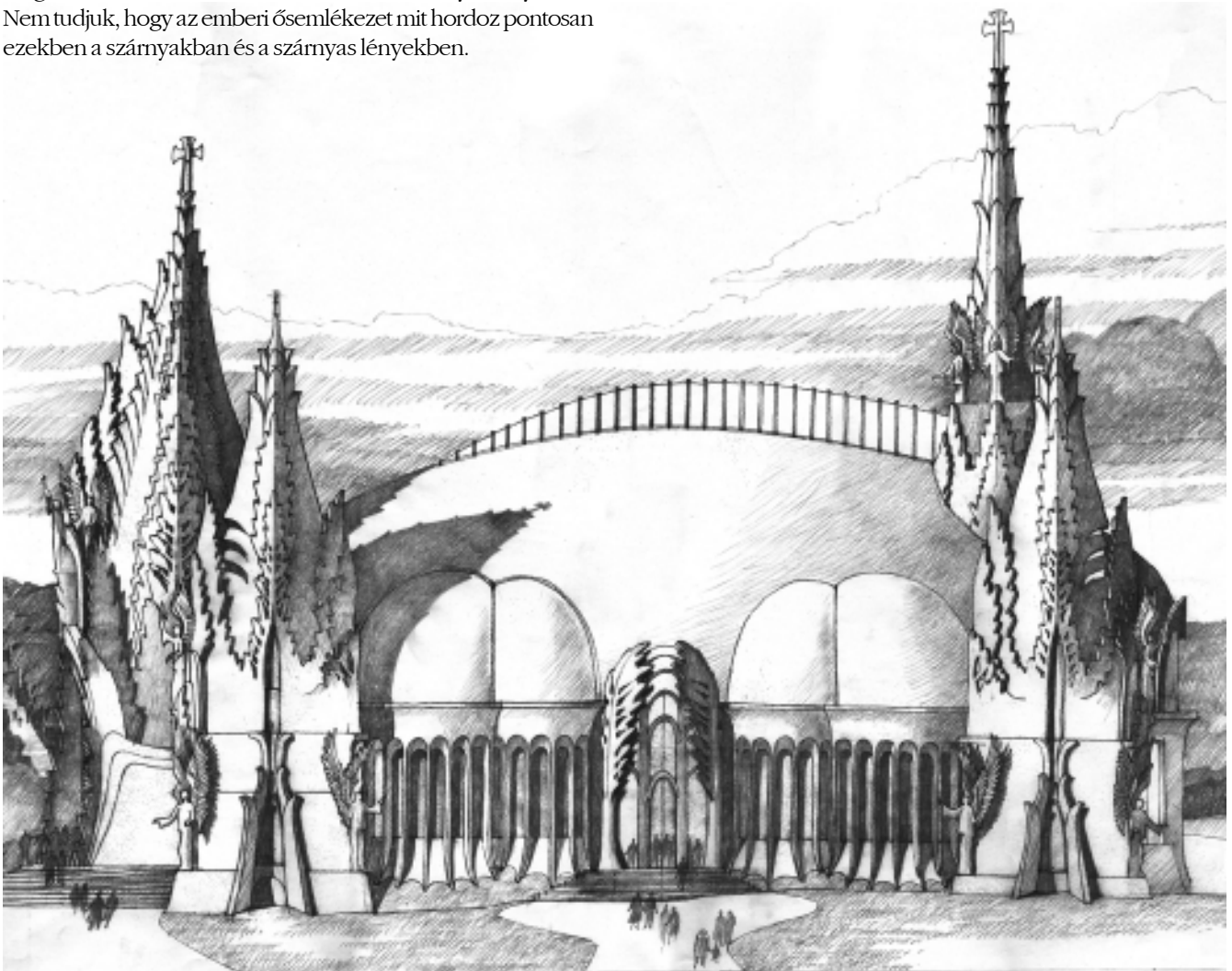
Ferencz István, megvétel;

Bodonyi Csaba, megvétel.

Részlet a díjnyertes terv értékeléséből:

Meghatározó pont a kiemelt fontosságú téren. Igényes, szenvedélyes és lelkesült a terv. Büszkén határozza meg paramétereit. Önmaga rendezti a teret, tőle indulnak, hozzá futnak be a kiszolgáló ösvények. Az új templom szuverén, szuggesztív műalkotás erejével, vitatható részleteivel együtt.

Grafikailag, formai gazdagságával lenyűgöző pályamű. Telepítése a két meglévő épület közé, tengelyesen, keletre tájolt bejáratral: városkép szempontjából a lehető legkedvezőbb. Örök alkotás. Rendkívüli módon átgondolt, kidolgozott mű. Ez a pályamű fejezi ki legjobban egy szakrális középület funkcióját. Égbetörő tomyaival, a modernség sablonjait elkerülő, de a figyelmet magára vonó épület, a Hegyvidék Katedrálisa lesz.

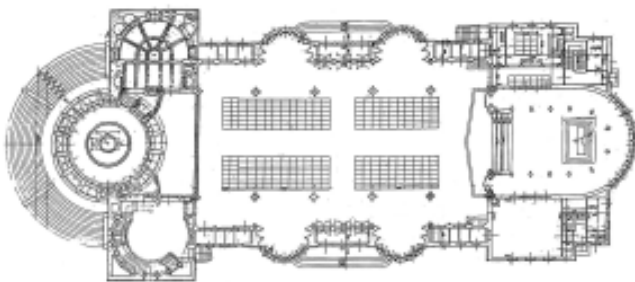
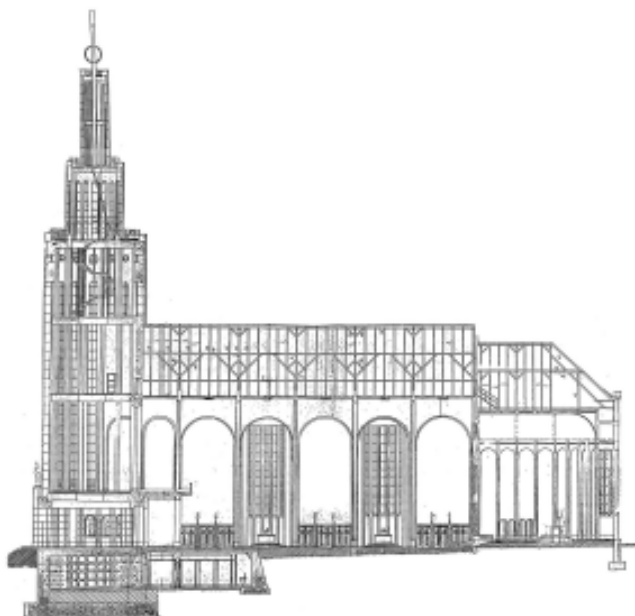

A FELSŐ-KRISZTINAVÁROS NAGYTEMPLOMÁNAK ELŐTÖRTÉNETE

Az Apor Vilmos tér felső részén álló plébániatemplomot 1934-ben építették Fiala Ferenc és Lehoczky György tervei alapján. A környék lakosságának gyors növekedése miatt hamarosan szűknek bizonyult a templom, 1939-ben a plébánia három épületből álló együttes építését határozta el. 1940-ben megbízták vitéz Irsy Lászlót, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának alelnökét, a Magyar Építőművészet akkori főszerkesztőjét a templom terveinek elkészítésével.

Az elkészült modellen a templom háta mögött a plébánia és cserkésztotthon, a kistemplom helyén a közösségi ház látható, az előbbi fel is épült. Elkészült a templom előtti tér (tervezett nevén Kinga tér) rendezési terve is. A templom építése 1941-ben kezdődött, az ostrom idejéig az altemplom vasbetonszerkezete készült el. A terv szerint az íves bejárati tornyok lépcsős rendszere egy August Perret vasbeton szerkezetű templomaira emlékeztető, Magyarországon egyedülálló konstrukciót mutat, amely mozgalmas alaprajza miatt különösen érdekes atmoszférájú teret eredményezett volna. A húsz éven át omladozó alapfalakra 1967-ben Pál Balázs (a Kős-monográfia szerzője) tervei szerint szolgáltatóházat húztak fel, benne fodrászattal, cukrászdával. A tér felé konzolos körerkély készült, az íves homlokzatot a korra jellemző stílusban árnyékoló betonlamellák tagolták. Pál Balázs tervében figyelembe vette egy esetleges későbbi templommá átalakítás követelményeit. Ez a remény csak 1998-ban vált valósággá, közben a szolgáltatóház durva átalakításával évekig diszkó üzemelt az épületben. Az 1940-es terv is temetkezési helynek szánta a pincét, ugyanott a mai kolumbárium 1999-ben létesült Müller Ferenc és Szauer Tibor terve szerint. (Rosch Gábor most megjelent *Hegyvidéki épületek* c. kötete alapján, a XII. kerületi Önkormányzat által rendelkezésünkre bocsátott képek felhasználásával)

Kéri Ádám és Dr. Várlaki Péter

SZENT ISTVÁN KIRÁLY PALÁSTJÁNAK KIEGÉSZÍTŐ REKONSTRUKCIÓJA ÉS ÁBRÁZOLÁSI RENDSZERE

– részletek –

A casula keletkezése és történeti háttere jól ismert a palást körfelírata alapján. Vagyis tudjuk, hogy Szent István király és Gizella királynő készítette és adta a fehérvári Szent Mária egyháznak. Sokan feltételezik, hogy a király fiának koronázására készült és Szent István e számára oly fontos esemény alkalmával kívánta beiktatni az ország szakrális koronája mellé (vagy azzal együtt) a királlyá váló koronázás szakrális palástját, helyesebben casuláját is. E felfogással egyetérthetünk, de jelentős mértékben finomíthatjuk és pontosíthatjuk. Ugyanis ebben a korban a király főpap, egyháztartományának vezetője. Mint ismert, erről – a pápa kérésére – Könyves Kálmán mond le, jó nyolcvan évvel a palást elkészülte után. Ezt teljes mértékben alátámasztja a királyteológia elmélet, melyet Szent István az Intelmekben már kifejt. A Dávid-Salamoni királyteológia alapján a király és fia egységesen képviseli az eszmei értelemben vett királyiságot, hiszen a király Nagy Károly óta Melkizedek szerinti főpap (lásd az Intelmek III. fejezetét) és bizonyos értelemben próféta is (így kerül említésre a Messias király az Intelmek V. fejezetében). Szent István az Intelmek III-IV. fejezetének Rex Deificusa, azaz a teurgikus király (Dávid) és Rex Pacificusa, a templomépítő, béketeremtő király (Salamon) misztikus teológiájához alkalmazta és egyúttal be is tartotta a római kánonjog előírásait.

Főpapi szerepének megfelelően az Árpád-házi királyok alatt az általa teremtett hagyomány következtében nincs is az országnak primása. Egyháztartományában két egyenrangú érsek van (az esztergomi és a kalocsai) és a főpap (pápai legátussága szerint) maga a király. Ezt fejezi ki a szakrális ország-templom a szakrális fővárosban, amely lényegében koronázó nekropolisz. Itt őrzik a szakrális koronát és a casulát is. Ennek a

Szent Mária egyháznak egyedül a király-főpap az ura, és az ő távollétében képviselője a fehérvári prépost, akinek a szerepe így teljesen egyedülálló a keresztény egyháztörténetben.

Szent István a Szent Mária Egyház számára exemptions és koronázási jogot kért és kapott VIII. Benedek pápától 1024 előtt. A prépost számára pedig a püspöki jelvények viselésének engedélyezését, amit szintén megkapott. Így a prépost szimbolikusan „püspök”. De a jól ismert forrás szerint a király távollétében, engedélye nélkül még az ország érseke sem misézhet a Szent Mária, azaz Boldogasszony bazilikában. Ebből világos, hogy a casula nem ünnepekre készült miseruha, hanem (Nagy Károly nyomán) az ároni főpapi ruhát utánozva, az efoddal egységes formában megjelenítve, a szent király főpapi casulának szánta, hogy ezzel tegye teljessé a királyi beavatás, felkenés és koronázás szimbolikus rendszerét. (Így a casula a szövetség sátraként és jelképes frigidádként is felfogható az új Izrael királyságának, új Salamoni templomában.)

Szinte bizonyosra vesszük, hogy a királyi főpapi casula képei a korona tizenkilenc email képével egységes szimbolikus rendszert alkotnak. Többek között az isteni tízes rendű pleromatikus rendszert ábrázolva, melyben hét különböző Krisztus ábrázolás és három Mária kép szerepel a szent $7+3=10$ számosságának megfelelően, ami megegyezik a hét magyar és a három kabar törzset egyesítő szakrális tiszességgel is.

A casula rekonstrukcióját több száz nagyított színes és fekete-fehér kép geometriai és informatikai elemzése, illetve a csonka képek összeilleszthetőségének alapos vizsgálata, valamint a szimbólumrendszer teljességének érvényesítésének alapján végeztük el. *(A palást a fenti fejtegetésnek megfelelően*

egybefüggő, kiüpalakú felületet képezett, amelyet – valószínűsíthetően Könyves Kálmán korában – durván széjjelvágtak, hogy vállra teríthető palástként legyen használatba vehető. A vágás mentén széles csík hiányzik az eredeti szövetből, ennek rekonstrukciójáról van szó a továbbiakban. A szerzőknek a palást feliratait és szimbólumrendszerét elemző írásaival kívánjuk a jelen fejtegetést folytatni. G. J.)

A palást ábrázolási rendszere

A koronázási palást eszmei és ábrázolási rendszerében az egyik legfontosabb jellegzetességnek a kétneműség és az ikerség sajátos teológiai koncepciója és ennek különleges képi megvalósítása tűnik. Maga az a tény, hogy a palást a jobb és a bal kéz szerint két részre oszlik, igen különleges, misztikus teozófiai eszmeiséget hordoz és ez az ábrázolási megoldás páratlan a kultúrtörténetben. Ugyanez vonatkozik a palást felosztására elől- és hátulnézet szerint. Így végül is egy kvaternális rendszert kapunk, amelyben dominál a kétneműség elve.

A koronázó paláston ennek egyik első jele Isten jobb- és balkezének ábrázolása. Az utólag (feltehetően a szétvágáskor) a palástra került gallér alatti nyaki rész jobb kéz ábrázolása ki egészül egy kör alakú napkoronggal, a bal kéz ábrázolása (amely kifejezetten bal kéz rajzolatú) egy rombuszal. A rombusz egyértelműen női princípiumra utal szemben a kör maskulin jelképiségével. A misztikus teozófiában megjelenő, a kétneműség fogalmával körülírható *Du-Parcufim elv* rendkívül kifejlett használata héber nyelvű iratokban a maskulin és feminin princípiumnak a Napot és a Holdat tekinti, úgy, ahogy ez a korona tetején levő Istenkép jobb és baloldalán megjelenik. Más ilyen, jobb és bal oldalon megjelenített, feminin és maskulin vonatkozással ellátott isteniek ábrázolásáról az elfogadott keresztény képzőművészet történetében nem tudunk. Szinte bizonyos, hogy ilyenre nem volt és nem is lehetett példa a középkor első felében. (A korai gnosztikus képzőművészeti ábrázolások között sem tudunk analógiáról, bár ott ez a misztikus antropomorfikus teozófiai eszme természetesnek tűnik.)

A két kéz szoros kapcsolatban lehet Habakuk könyvével, ahol Isten keze a mélységből emelkedik ki (3.10.) és ahonnan az ujjából nagy ragyogással fény tör elő a világ számára (3.4.). Az ábrázolás alapján ez nyilvánvaló, mivel a kezek egyértelműen a jobb vállon található Égi Király mandorlájára, illetve a bal vállon látható Égi Királynő mandorlájára mutatnak. Így a bal kéz fénysugarai az Égi Királynő imágóján tükröződnek, aki – a felirat szerint – az égben ragyog (emicat in coelo). Tehát az eredendő fény az ősfényből az istenkezek által bocsájtja ki sugarait az Égi Királynő képére, nem maga ragyog, hanem az ő eszméje, az ő képe, imágója egy sajátos neoplatonikus jellegű misztikus szemlélet alapján (Sanctae Genitricis Imago).

A fényszimbólika így összekapcsolódik a Du-Parcufim elv ábrázolási elvével, hiszen a kozmikus antroposzt képviselő főpap király palástjának bal vállán az Égi Királynő képe a kerubok és szeráfok négyes rendszerének Du-Parcufim elvét követi. Érdemes megjegyeznünk, hogy a kerubok és a szeráfok dinamikus aspektusban mutatkoznak meg, az Égi Király és az Égi Királynő mandorláját fenntartva és emellett imádkozva, illetve térdelve láthatjuk őket. Az így adódó két oldali 4 kerub és 4 szeráf ábrázolása nem hasonlítható a 4 evangélista szokásos megjelenítéséhez, sokkal inkább az eredeti Ezékiel vízió 4 lelkes lényének, kerubjának megkettőzött ábrázolására emlékeztet.

Még egyszer megjegyezzük, hogy a keresztény szellem- és kultúrtörténetben példátlan ábrázolásmódról van szó, hiszen az isteni méltóság attribútumát a 4 kerubbal (4 evangélistával) az Égi Királynő az Égi Királytól függetlenül is birtokolja. Így ez összefügg Isten maskulin jobb és feminin bal kezével – a geometriai elrendezés alapján is. A kerubok és a szeráfok így megnyilvánuló androgün, azaz Du-Parcufim ábrázolási módja ugyancsak példa nélküli a keresztény kultúrtörténetben. A kerubok kétneműsége, maskulin és feminin volta már korán megjelenik a Talmudban arra a két kerubra vonatkozóan, akik a frigyláda jobb és bal oldalán találhatók. A héber hagyomány valóban maskulin és feminin kerubokról beszél. Ezt a gondolatot a palást készítésekor a királyi szerző Origenésztől is ismerhette, aki hosszabban ír a keruboknak mint maskulin és feminin lényeknek és az ő hierosz gammoszuknak (szent mennyegzőjüknek) a judaizmusban érvényesülő szimbolikus elképzeléséről.

A hiányzó mandorla rekonstrukciója

A mandorla geometriai rekonstrukcióját szerencsére egyértelművé teszi a Mennyei Jeruzsálem apostolsora arányos folytatásának követelménye, továbbá az a tény, hogy a két tizes angyalsor szimmetriája (az egyik oldalon csak 9 angyal maradt a csonkítás miatt) és azonos hajlásszöge, valamint az R és az EGINA betűcsoport mandorla körüli vitathatatlan összetartozása. Ugyanezt erősíti meg a körfelirat folyamatosságának követelménye is, ha a mandorla keretét körívnek tekintjük (amit a szerkesztés egyértelműen igazol). Így bizonyíthatóan egy és csakis egy rekonstrukciós változatot kapunk. A rekonstrukció helyességét igazolja, hogy az adott szerkesztés esetén a Mennyei Jeruzsálem várfalai harmonikusan illeszkednek egymáshoz a szomszédos méretek egyöntetűségével és ilyen módon a 12 apostol egységes ábrázolása Krisztus körül nem szakad meg.

Több korábbi felvetéssel egyetértésben a mandorla témájaként az Angyali Üdvözlet ábrázolását fogadtuk el. Ez esetben viszont a meghatározott és egyértelmű geometriai adottságok miatt a felső részben – feltételezett – Szűz Mária alak valamint az alsó, fele részben megmaradt angyal ábráját figyelembe véve nagy méretű üres hely adódik a mandorla (szemből nézve) jobb oldalán az Újtestamentumban az Inkarnáció üdvörténeti fázisában döntő szerepet játszó két arkangyal jelenlétét feltételezhetjük. Mégpedig baloldalról (szemből a jobb oldalon) a rekonstruált mandorla üres helyére Gábiel arkangyalt tesszük – Lukács evangéliuma Annunciációja alapján –, míg a dinamikus angyali alakot Mária lába alatt keresztirányban Mihály arkangyalként rekonstruáljuk (egészítjük ki). Ő az, aki védi a gyermekkel áldott Anyát a Napbaöltöztetett Asszony víziója szerint. János apostol Jelenések könyvéből. Itt Mihály arkangyal a veres kígyó ellen harcol (aki meg akarja enni az Anya születendő fiúgyermekét). Az Újtestamentumban csak e két arkangyal (Gábiel és Mihály) neve fordul elő, és mindkettő egyértelműen Máriához kapcsolható. Mint közismert Mihály Isten jobb kezének, míg Gábiel bal kezének megszemélyesítője a kereszténység és judaizmus misztikus hagyományában. A hipotézist történetileg alátámasztja, hogy az ország királynőjének székhelye, azaz Veszprém egyházmegye védőszentje is Szent Mihály, ami mutatja az eszme jelenvalóságát országunk korabeli vallásos képzeletvilágában.

A földi és égi királynő és az őt védő Mihály arkangyal összetartozik, s a mindenkori földi királynő – országunkban Szűz

Mária kultusza révén – természetesen az ország örök királynőjének, az égi királynőnek is temporális megszemélyesítője. Mint már említettük a megmaradt grafikai részlet Mária lába alatt ugyancsak eléggé egyértelműen angyali alakra utal, akit viszonylag szokatlan, keresztirányú, dinamikus helyzetben láthatunk. Az Angyali Üdvözlés ábrázolás feltételezéséből következik Gábiel jelenléte is, ezt a feltételezést megerősíti a mandorla alján (szemből a baloldalon) látható félalak szinte bizonyosan angyal mivolta. Így a grafikai tér harmonikusan kitöltődik a mandorla felső háromnegyedében. A maradék, ahol grafikailag jelentős kitöltetlen teret érzékelhetünk, emberi, angyali alaknak már nem elegendő. A Napbaöltöztetett Asszony leírásának megfelelően ez Szűz Máriát, az égi királynőt támadó, Mihály arkangyallal küzdő lény, a kígyó jelenlétére utal. Ezzel a kép grafikai kitöltöttsége harmonikussá és egységessé válik, és szoros összefüggést mutat a casula hátán lévő ábrázolással, az ugyancsak a Jelenések Könyvének leírása nyomán a kígyó- és sárkányszerű ellenségeit legyőző, Atyával azonosuló Krisztussal. Mivel a veres kígyót Mihály arkangyal harcban legyőzi és leveti az égből a földre, az Inkarnáció együtt jár egy másik döntő üdvtörténeti eseménnyel, a Sátán kizárásával Isten égi udvarából. Így János apostollal a királyi szerző ábrázolása az Inkarnáció eszméjét kiszélesíti, szinte kozmikus jellegűvé és jelentőségűvé formálja. Hiszen a leírás szerint mindkét helyen szó van ugyanarról a veres kígyóról. Így létrejön a Lukács evangéliuma és János Apokalipszise alapján általánosan elfogadott négyfázisú krisztusi üdvtörténet. Ennek első fázisa az Inkarnáció és a Születés, a második az áldozati keresztthalál (anya, megváltás) és a feltámadás (a megváltással). Pontosan ez látható az Inkarnáció mandorlájának képe fölött a főpap-király főpapi casulájának Hosen képén, amely esetünkben a megfeszített Messiást mutatja. A kép körüli felirat: „*A kereszt jele az üdvözülés biztos reménye*”. (Signum crucis o spes certa salutis – a kora középkor óta a nagyszombati liturgia része.) Így a casula mellső része jelzi az evilági élet két fő fázisát, míg a hátsó rész a túlvilági élet két fázisát mutatja az Apokalipszis leírása nyomán, melyben a harcos, az Atyával azonosuló Krisztus (harmadik fázis) legyőzi ellenségeit, amit a Bárány mennyegzője követ a Mennyei Jeruzsálemmel (negyedik fázis). Ez utóbbi a keresztény exegézis szerint az egyház szimbóluma.

A kép érdekessége, hogy együttesen ábrázolja a Gábiel arkangyal által megszemélyesített Annunciációt, mint az Inkarnáció meghirdetését Mária és a világ számára, és a Messiást

szülő asszonyt, akit Mihály arkangyal véd a Sátánnal szemben. A grafikai megoldás a maga nemében páratlan megoldás, az ábrázolás a lehető legtömörebben képes összefoglalni az Istenanya két legfontosabb Újtestamentumi helyét – összhangban a palást szimmetrikus felépítésével. A rekonstruált kép alaptípusa a Nikopoiá toposzra emlékeztet – erős és dinamikus újraértelmezésben –, ahol a Theotokos a kisdéd Krisztust ölében tartva a trónon ül, jobbán Mihály, balján Gábiel arkangyallal.

A mandorla szövegének rekonstrukciója az RRET OBUMBRA töredék alapján megoldhatónak tűnik. A geometriai rekonstrukció a ritka, de arányos betűfelírás alapján egy-egy betű pótlását teszi szükségessé a szöveg mindkét végén. Mivel az összes mandorlán megegyező a betűk száma bal és jobb oldalon (egyetlen kivétellel a páratlan betűszám miatt), így feltételezhetjük, hogy a hiányzó félmandorla felírásán még egyszer ennyi (esetleg eggyel több vagy kevesebb) betű található. Figyelembe véve, hogy a jobb oldali (szemből bal oldali) ábrázolásban a már „*átárnyékol*”, tehát a gyermekkel áldott Anyát láthatjuk, ott csakis az ilyen értelmű OBUMBRA szó szerepelhet, de mert csak egy betűhelyünk van, ezt a T és A betű összevonásával lehetséges kitölteni, pontosan úgy, ahogyan a körfelirat OPERATA (est) ET DATA feliratában láthatjuk, ahol mindkét szövegi TA összevonva nyert ábrázolást. Ezt indokolja a nyelvtani alakok azonossága is. Az Angyali Üdvözlésben azt olvashatjuk, hogy „*virtus Altissimi obumbrabit tibi*” azaz a *Legmagasságosabb ereje meg fog árnyékozni téged*. Tehát ez még az Annunciáció idején nem történt meg. Az Angyali Üdvözlés képe azonban a hagyomány alapján előírja az Annunciáció szavának valamilyen formáját is, hiszen ez az Intelmekben is szerepel a fiúval kapcsolatban: „*annuntiante Maria virgine angelo ...*”. Így a lehetséges betűszám ismeretében csak egyetlen változatot írhattunk föl: az ANNUNTIATA MAT/ERR. ET OBUMBRA kifejezést. Amennyiben az OPERATA (est) ET DATA alakhoz hasonlóan az *est* szó (van) jelét használjuk, úgy a pótlással mind a két oldalon 13-13 írásjelet kapunk. A felirat a „R” rövidítést is figyelembe vevő formája így: *Annuntiata (Est) Mater Regina Et Obumbrata*. A MATER R név, azaz az Anya Királynő szimmetrikus a mandorla alsó részén és pontosan illeszkedik a Mennyei Jeruzsálem szimmetrikus várfalának mélyedésébe, mintegy kifejezve az Anya Királynő azonosságát a Bárány mennyasszonyával, az Égi Jeruzsálemmel. Miután itt elsősorban az Anya Királynő és a Mennyei Jeruzsálem szoros kapcsolata, illetve azonossága áll a misztikus teológia metafizikai hátterében, így

stilisztikailag is helyes olvasata a mandorla szövegének a következő: Mater R(egina) Annuntiata (est) Et Obumbrata. Így lent grafikailag és strukturálisan is elkülönül a Mater R felirat a maga természetes, szimmetrikus módján az Annuntiata Et Obumbrata grafikailag ugyancsak egységes felső felírásának rendjétől. A legutolsó latin olvasat nyelvtanilag kifogástalan ebben a sorrendben és tökéletesen egyezik vele nyelvtanilag a „Casula Operata (est) Et Data” a körfelirat részleteként. Ez az ami megegyeszer megerősíti a TA betűk sajátos grafikai ábrázolását, amely nélkül a felirat már nem lenne realizálható a kazula felírási szabályai és betűrendezési gyakorlata alapján.

A felirat érdekessége az R betű. Ezt nem olvashatnánk teljes bizonyossággal Reginának, ha a szerző szemiotikailag nem definiálná a körfeliraton. A grafikai elemzés kimutatja, hogy egyáltalán nem kényszer, hanem tudatos döntés. Az öt ábrázoló kép körül Gizella királyné neve (latinul Gisla) után a Regina szó kettéválasztása az egyik oldalon az R a másik oldalon az EGINA komponensekkel. Így az R betű önmagában is a királynőre utal. Egyébként a R-EGINA két eleme között a mandorlában a királyné található. Ez az a tény, amely egyszerre erősíti meg az angyali üdvözet már több szerző által felvetett hipotézisét és magyarázza a Mater szó után következő R betű jelentését is. Mindezt megerősíti a Nagy legenda, a Hartvik legenda és a Szent Gellért legenda egyöntetű állítása, mely szerint országunk népe nem nevéen szólította, hanem egyszerűen királynőnek, *Reginának* (dominának, úrnőnek) nevezte Szűz Máriát.

Fényszimbolika a koronázási palást ábrázolási rendszerében

A fény-simbolika két elven nyugszik: a fény és az árnyék dialektikáján – a misztikus hagyományokhoz illően, hiszen a kettő elválaszthatatlan egymástól. A fényt és annak a forrását a paláston a rejtőzködő Istenség (Deus Absconditus) két keze jeleníti meg. A maszkulin a jobb keze és a feminin a bal keze, miközben az ujjából árad ki a fény, pontosan a két nagy, váll fölötti mandorlára irányulóan, amelyek egyikén képként (Imágo) ragyog az Égi Királynő, a Szent Szülőanya.

A másik fontos elv nyilvánvalóan a 31. (illetve a Vulgata számozása szerint 30.) zsoltáron alapul. Eszerint az Úr elrejt a fényt, mégpedig az ősfényből valamit az igazak számára a jövő világban. Mielőtt ennek a fény-szimbolikának a konkrét elemzésére rátérnénk, feltétlenül szólnunk kell a másik rendező elvről, amelyet a fény-árnyék misztikus dialektikája alapján az árnyék-szimbolika jelenít meg. A paláston található árnyék-szimbolika az Ó- és Újtestamentum allegorikus képeinek megfelelően, egyrészt az igazak, a kiválasztottak elrejtését jelenti, másrészt azok „megtöltését” az Isteni Szellemmel, kiteljesítésüket a Szentlélekkel, ahogyan ezt a színeváltozás, de mindekelőtt az Angyali Üdvözet allegorikus képe is bizonyítja. A megármékolás (obumbratio) ezen jelképsége egyszerre alkotja az okuláló-reveláló misztikus dinamikát, amely itt a paláston az obumbratio-annuntiatio szavaival fejeződik ki. A palást és a sátor szimbolikája (az égi függönnyel együtt) a lehető legjobb és legtermészetesebb kifejezője ennek, hiszen a rejtőzködő Istenség, mint tudjuk éppen a pleromatikus palástja által rejt el (okulálja) önmaga megismerhetetlen lényegét, miközben a világ számára megjelenését, attribútumait ugyanez a palást mutatja meg (revelálja), hisz az igaz ember csak az égi függönyön keresztül ismerheti meg Őt (gnózis) amennyire ez egyáltalán lehetséges. Így ez az égi kozmikus őspalást egyszerre árnyékolja,

rejt el a megismerhetetlen isteni ősfényt, amelyet úgysem bírna el a fizikai világ, miközben az ősfényből emanálódó attribútumokat maga ez a palást mutatja meg. Megállapíthatjuk tehát, hogy az ábrázolási rendszer a koronázási casula ároni főpapi palást volta és a kozmikus jellegű szövetség-sátrának jelképsége mellett, éppen a fény-szimbolikával érvényesíti az Istenből kiáradó fény és az átármékolás okuláló-reveláló misztikájának egységét. Ezen művészi megoldás minden bizonnyal teljesen páratlan nemcsak a kora középkorban, hanem a kereszténység második évezredében is.

Érdeemes még megjegyeznünk, hogy az *absconditus* szó az Ótestamentumban leginkább a Cefán vagy a sephan héber szó fordítása, melynek jelentése elrejtés vagy őrzés. Ez a szógyöke a Sephania szónak is, amely ugyancsak többször fordul elő az elrejtéssel kapcsolatban az Ótestamentumban. A Dávidtól származó kilencedik próféta neve is Sephania, és a Rex Sephanus palástfelirat alapján a korona neve is Sephania. Mint tudjuk a nagy szent király neve is *korona*, latinul nőnemben Stephania, azaz a Tízparancsolatban nem szereplő tau-nak megfelelő héber tet betű nélkül: Sephania. A Tízparancsolat maga is korona, ahogy az Intelmekben láthatjuk, betűinek száma 620, mint a héber keter/korona szó számértéke. Mivel a tet betű nincs benne a Tízparancsolatban (a héber ABC betűi közül csak „Ó” nincs benne) így nincs benne a koronában sem, azaz így lehet a Stephaniából Sephania. A 16 prófétanév közül csak az Isten által elrejtett jelentésű Sephania, a 9. próféta és az első próféta, Hosea neve nincs rajta a paláston. Kettőjük sorszámának összege a királyság jelképét, a tízes számot adja. A király a maga okuláló-reveláló módján velük azonosítja magát, egyrészt a névhasználat, másrészt a névmisztika figyelembevételével, hiszen az ismert – kazáriai – mítosz alapján Noé fia Gomer Togarma nevű fiának 10 fia volt. (Az Intelmekben a 16 próféta közül csak két prófétát idéz a királyi szerző, az első fejezetben közvetve a 9. prófétát, Sephániát – a Sophónia Vulgata kommentár inimicus et ultor fogalmára utalva – míg a 10. fejezetben az első prófétát, Hóseát idézi, könyve 6. fejezetének 6. versét.)

A palást számítógépes rekonstrukciójáért és animációjának elkészítéséért köszönetet mondunk Kiss Gergelynek (BMGE).

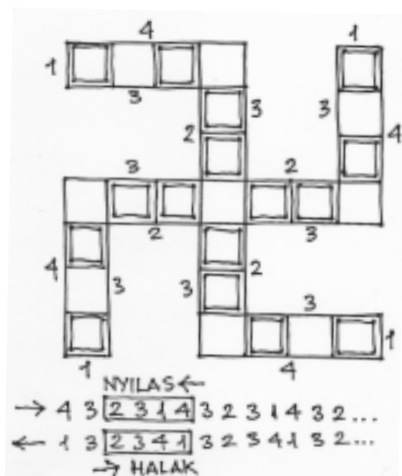
TOVÁBBI ÉSZREVÉTELEK A SZENT KORONA ZOMÁNCNKÉPEIVEL KAPCSOLATBAN

A Szent Korona üzenetei

Molnár V. József állatövi jegyeinek felhasználásával

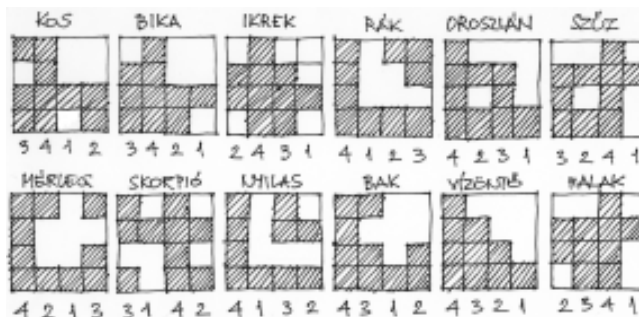
Ha el akarjuk készíteni a korona leegyszerűsített modelljét, előbb meg kell szerkesztenünk a szabásmintát. A lehetséges változatok közül a szerkesztési logika és formaérzék szempontjából is a legjobbnak a szvasztika forma kínálkozik. Így összeállításakor a legkevesebb és csak azonos helyzetű illesztést kell alkalmazni. A szvasztikáról tudni kell, hogy szó sincs „önkényuralmi jelképről”, az több ezer éves kultúrák egységesen használt jelképe „alkotás, teremtés, építés, élet” tartalommal. (lásd Várkonyi Nándor: *Sziríát oszlopai*) (Forgásiránya ellentétes a nemzetiszocialista jelképpel, a horogkereszttel.)

A szabásminta méretezésében az a célszerű, és az áll közel a korona arányaihoz, hogy ha az abroncs és a pántok szélességét egységnek vesszük, akkor a szárak négy egységnyi hosszúak, így a minta hétszer hét mezőből álló hálóba rajzolható. Egy-egy négyzet megfelel egy-egy kép helyének a pántokon, az abroncon egy kép és egy drágakő helyezkedik el váltakozva.

A korona szabásmintája és az oldalhosszak méretei

Ha a szabásminta kerületén végighaladva leolvassuk az egy egyenesbe eső egységek számát, váltakozva 1, 2, 3 és 4 fordul elő. E számok váltakozása eszembe juttatta a neves a néplélek-kutató, Molnár V. József állatövi jegy ábrázolásait. Ezek megszerkesztésében feltételül szabta, hogy olyan ábrákról legyen szó, amelyek egy 4x4-es háló 16 négyzete közül 10 elemből állnak, szimmetrikus formát adnak, továbbá az ábra négy függőleges oszlopában lévő elemek száma egymástól különböző, vagyis találnunk kell egy 1, egy 2, egy 3 és egy 4 elemből álló oszlopot. Így éppen 12 lehetséges ábra adódik. Az egyes állatövi jegyekhez tartozó ábrák számadatait tehát egyértelmű azonosítást eredményező kódot alkotnak.

Molnár V. Józsefnek az egyes állatövi jegyekre vonatkozó jelei

Arra gondoltam, hogy a korona szabásmintájáról leolvasható számsorban található Molnár V. József állatövi jegyeivel azonosítható töredék számsorokat, amelyek így értelmezhetővé tesznek egy-egy állatövi jegyet a koronával összefüggésben. A 12 jegy kódjából csak kettő fordul elő a szabásminta méretsorában, egyik az egyik irányba haladva, a másik visszafelé, de mindkettő önmagában is hátulról olvasva (rovásírás módjára) adja ki a Halak, illetve a Nyilas kódját.

A Halak Krisztus és a kereszténység közismert jelképe, a Nyilas pedig az asztrológia szerint a magyarok aszcendense. Tehát a Szent Koronába ilyen módon bele van írva, hogy nem bizánci, nem római, hanem egyszerre keresztény és magyar, és ez a két jellegzetessége egymástól elválaszthatatlan, mert ugyanannak a méretsornak a tagjaként jelentek meg számunkra.

A szvasztika az órával egyezően jobbra forgó irányú. Az Országépítő 2004/3. számában megjelent írásomban tárgyaltak szerint az évkörben – az óralap 9-esének megfelelő helyről kiindulva – a Kostól a Halakig jobbra haladunk és a Szent Korona síkba terített felületén a csillagászati naptárnak megfelelő első összekötő lépés Gábor névünnepeitől György névünnepeig szintén jobb felé halad. Ha ezt az irányt következetesen megtartjuk, az egyes névünnepeken végighaladva az alábbi ábrát kapjuk:

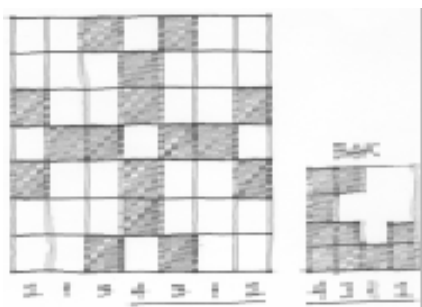
A szentek névünnepeit sorrendben összekötő, jobbra forgó vonal a Szent Korona síkba terített felületén

Az ábrával kapcsolatban fontosnak tartom megjegyezni, hogy az – tiszteletben tartva az ő szerzői jogait – több pontban különbözik Pap Gábornak a *Hazatalálás* c. kötetében az 551. oldalon található, nagyon hasonló ábrától:

1. az abroncson hátul középen kicserélt két képre vonatkozóan más hipotézis alapján áll, ott nem Buda és Attila, hanem Szent József és Keresztelő Szent János képeit tételezi fel eredetiként;
2. a névünnepeket összekötő ábrát a Szent Koronának nem felülnézeti képébe, hanem síkba kiterített felületére rajzolja;
3. a sorrendet nem januártól, hanem a csillagászati év kezdetétől (március 21.) indítja;
4. a Pap Gábor által követelményként támasztott „legkisebb változtatás elvét” betartva csak egyféle görbét: félkörívet alkalmaz;
5. nem vált forgásirányt, hanem végig jobbra forogva halad tovább;
6. nem érinti a Mindenható és Krisztus képét, amelyeket Pap Gábor kizárt a névünnepek sorából;
7. a közös ünnepű szenteket közös névünnepekön veszi be a sorrendbe (Pap Gábornál Pál januári névünnepe került be a sorba);
8. egyazon hónapon belül szigorúan betartja a névünnepek sorrendjét (Pap Gábornál szept. 27. és 29. sorrendje megcserélődik).

Hogy a szvasztika az év körforgásának jelképe is, azt az mutatja, hogy egy-egy ágának hossza 13 egység és $4 \times 13 = 52$, a hetek száma.

Ha a korona szabásmintájának alapjául szolgáló 7×7 -es mezőt ismét síkba fektetjük, és abba bejelöljük a 16 kép helyét (kihagyva a Mindenható pántok kereszteződésében lévő képét, valamint az elől és hátul középen lévő Krisztus, illetve Szűz Mária képeket), elágazó végű keresztalakot kapunk. Összeadva az egy-egy vízszintes vagy függőleges sorban lévő képek számát, a középső 4-esre szimmetrikus számsort kapunk.

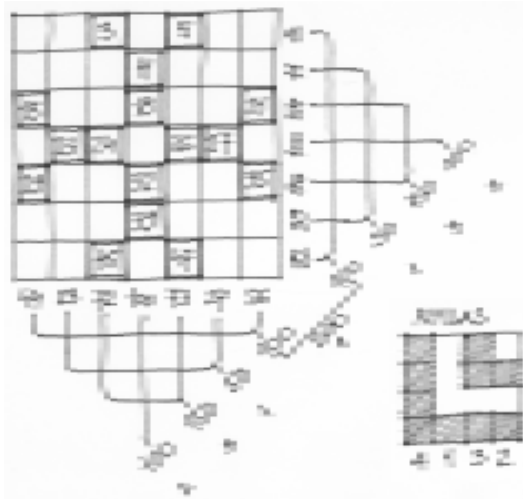

A Bak jegyének számkódja a Szent Korona síkba kiterített felületében

Ez a számsor a Bak csillagkép kódjával azonos, azt jobbra, illetve balra olvasva. A Bak jegyének legfontosabb tulajdonsága, szimbolikus értelmezése az áldozati jelleg. (A köznyelv is használja a bűnbak kifejezést abból az ószövetségi szokásból eredően, hogy a zsidók a bűnöket jelképesen egy bakra terhelve elűzték azt a pusztába abban a hiedelemben, hogy ezzel a bűnök terhét levették magukról. Meg kell kérdeznem: vajon Magyarországot nem tették-e meg ilyen értelemben a világ bűnbakjának Trianonban?)

Számozzuk be a 7×7 -es mező valamennyi négyzetét 1-től 49-ig, és adjuk össze függőlegesen és vízszintesen is a szentek

képeinek négyzeteiben lévő számokat. Mindkét irányban azonos az első és utolsó, majd a második és utolsó előtti, valamint a következő két összeg együttes összege, mégpedig sorrendben: 100, 150, 50 és középen 100.

A Nyilas jegyének számkódja a Szent Korona síkba kiterített és helyiértékekkel ellátott felületében

Ez a sor pontosan ötvenszerese a 2 3 1 2 somak, azonban a középső számot megduplázhatjuk, arra hivatkozva, hogy Pap Gábor szerint: ami középen van, mindig mindkét oldalra tartozik egyszerre. Az így nyert 2 3 1 4 1 3 2 számsort az előbbi gondolatmenet szerint megfejtve a Nyilas csillagkép kódját kapjuk. Értelmezve az eredményt az áldozatvállalást jelképező Bak a feladatot, a magyarságot jelképező Nyilas pedig a feladat címzettjét jelenti, annak végrehajtójaként van beleírva a Szent Koronába. Hogy áldozatot vállalni és magyarnak lenni lényegében ugyanazt jelenti, az abban is megmutatkozik, hogy a Bak és a Nyilas Molnár V. József ábráján 3 elem áthelyezésével egymással alakulhat át.

A két üzenetet egybeolvasva: a Szent Korona egymástól elválaszthatatlanul keresztény és magyar; történelmi feladatunk, hivatásunk, hogy áldozatot kell vállalnunk. Tudomásul kell vennünk, hogy magyarnak lenni annyi, mint áldozatot vállalni.

Kísérlet a Bertalan-kép rekonstrukciójára

Csomor Lajos *Magyarország Szent Koronája* c. könyvében pontos és részletes rajzok láthatók a korona zománcképeiről. A nyolc apostol közül azonban csak hétnek a képe teljes (a sérüléseket leszámítva), Bertalan képéből csak az alig kiolvasható név maradt meg.

Az apostolképek néhány jellegzetességét táblázatba rendeztem az alábbiak szerint:

- 1./ A képek két oldalát mintázat tölti ki, amely Péter, Pál és Jakab mellett vállmagasságban vonallal alsó és felső részre tagolódik, a többieknél folyamatos.
- 2./ Az oldalsó mezőben Pál, András és János mellett kétlábú, Péter és Jakab mellett négylábú állatfigura látható, Fülöp és Tamás mellett semmilyen.
- 3./ Az oldalsó mezőkben három mintatípus fordul elő: kereszt, lépcsős és indás. János kivételével mindkét oldal azonos mintázatú (nála kereszt és indás): Pál és András

keresztes, Péter és Jakab lépcsős, Fülöp és Tamás indás. János kétféle mintázatával kapcsolatban megjegyzem, hogy Péter és Pál esetében két szent ünnepe egy napra esik, Jánosnál két mintázat van egy képen, ezek a helyek egymásnak mintegy fordítottjai, és az évkörön névünnepeik valóban egymással szemben helyezkednek el (a két napforduló közelében).

Péter és János apostol képe a koronán (Csomor Lajos alapján) Péter mellett négyglábú állat, vállánál osztott, lépcsős mintájú mező, János mellett kétlábú állat, egyik oldalán keresztes, másikon indás mintázat

Ha Bertalan képének jellemzőit úgy próbáljuk megtalálni, hogy a jellegzetességeket összefoglaló adatsort az ismeretlen jegyek segítségével tesszük teljessé, akkor érdekes összefüggésekre figyelhetünk fel.

Ha a számszerű egyensúly kedvéért feltételezzük, hogy az egyes jellemzők előfordulása azonos, és ha a pántok felületében egymással összekötjük az azonos jegyeket viselő képeket, akkor

1. Három osztott és négy osztatlan mező van, a Bertalan melletti osztott mező teremtene egyensúlyt de mindenképpen szimmetrikus ábrát kapunk függőleges tengellyel.
2. Az állatképek szerint a meglévő arány 3-2-2, a szimmetrikus ábra viszont úgy jön létre, ha feltételezzük, hogy az állatalakkal díszített zománcképek azonos számúak, így Bertalan képén négyglábú állat lehetett. Ezzel a feltételezéssel a szimmetrikus ábra tengelye a korábbi (Országépítő 2004/3) tanulmányban részletesen kifejtett Boldogasszony tengely (augusztus 15-re mutató irány).
3. Hogy minden mintázat háromszor forduljon elő (Jánosnál két minta is van), ahhoz Bertalan mellett a lépcsős mintának kellene szerepelnie.

A zománcképekkel kapcsolatos – részben tárgyyszerű, részben hipotetikus észrevételek – jelentősége abban áll, hogy függetlenül az abronconson hátul kicserélt képek eredeti elrendezésére vonatkozó minden feltételezéstől, mégis rendezettséget, szabályszerűséget mutatnak, sőt a Boldogasszony-központúság eszméje is megjelenik ebben a rendben.

(Végh Tibor fenti írásait, melyeket több, hasonló tematikájú írása közül választottam ki, szíves hozzájárulásával jelentős mértékben lerövidítve közlöm – G.J.)

A PAGONY TÁJ-ÉS KERTÉPÍTÉSZ IRODA 2004 decemberében, szokásos Luca napi ünnepségén avatta végzett gyakoronokait. Az irodánkba belépő, a gyakoromok-ság feltételeit felvállaló pályakezdő táj- és kertépítészek közül öten, Mike Anna, Török Beatrix, Horváthné Offentáler Anita, Takács Edvárd, László Viktor végezte el a kötelező két évet. A végzős gyakoromokoknak *fakönyvet* kellett készíteniük egy számukra kedves fából, amelybe a választott fa jellemzői mellett az irodában végzett munkájukat dokumentálták. Buella Mónika szavaival, s elbocsájtó *Falevéllel* búcsúztattuk gyakoromokainkat.

Részletek Buella Mónika beszédéből:

A Pagony 14 éves történetében a harmadik-negyedik év táján kezdtek megjelenni az egyetemisták, akik besegítettek a munkába. Számuk egyre gyarapodott, majd megjelentek a végzett, teljes munkaidejüket itt töltő fiatalok. Jelenleg tíz fiatal tájépítész dolgozik egyidejűleg teljes, sőt a teljesen túli munkaidőben. Megszületett a gondolat, hogy a mindennapi szakmai gyakorlat mellett, azt kibővítve hozzunk létre Gyakoromoki Műhelyt, ahol tágabban értelmezett szakmai-szellemi kérdéseket átölelő témakörökkel foglalkozunk. A gyakoromoki idő minimum 2 év. Akiket most köszöntünk, az elsők, akik, letöltötték ezt a gyakoromok-ságot.

Ami bennünket mozgat, ami miatt mindenféle gyakoromok-ságot és egyéb akadályt kitalálunk, nemcsak a szakma szeretete, hanem a *Mi lesz a jövőben?* kérdése is. Arról a jövőről van szó, amelyben ti lesztek a kor meghatározó tájépítészei. Ezt a jövőt szeretnénk tisztának, bátornak és erősnek látni. Tiétek a felelősség, milyen világ épül körülöttünk. A további emelkedett ünnepi beszéd helyett Móra Ferenc írását szeretném fölolvadni.

„Hiszek abban az állandó szociális erőben, amely az emberiség történelmének zűrzavarában állandóan azon dolgozott, hogy a céltalanságból rendet, a zavarból szépséget, a kegyetlenségből emberséget, az erőszakból szeretetet hozzon ki. Hiszek abban a cselekvő emberi jóakaróban, amely a fejlődésnek csakolyan hajtóereje, mint a szerelem vagy az éhség, s amely ha néha elbűjt is, ha néha megbénultnak látszott is, mégiscsak évszázadról évszázadra javított az életen, s ha sántikálva, ha botorkálva, ha visszacsúszva is, mégiscsak előbbre vitte az emberiséget. . .

A napokban olvastam, hogy a természet ereje, amelyre nézve az emberek szenvedései csakoly közömbösek, mint a földi bolhákéi, valahol új kontinenst készítenek kiemelve az óceán vízszivatagaiból. Egyelőre még a körvonalak sem látszanak, csak a jégárak örvénylése, a vizek remegése, a fölcsapó fiüst és a kavargó pára, a mélységek morgása és harsogása mutatja, hogy a kozmosz rettentő görcsökből vajúdik. Abból a kontinensből, amivel most az emberiség és benne a magyarság vajúdik, egyelőre szintén csak a fiüstök és lángokat látjuk, a morgást és harsogást halljuk, a recsegést és reszketést érezzük. . .

A komor hegytorlaszok, amely köztünk és a végleges kialakulás közt állnak, valóban komorak és valóban ijesztőek, de egy-egy repedésükön átkélik az ég, és átzöldellik a jövő naposított vetése. És a hegytorlaszokról ki fog derülni, hogy málló káprázatok voltak, mint a felhők – az igazság, valóság és maradátság az, ami mögöttük van: az ég kékje és a mező zöldje. Erre szegezzük szemünket minden fölgetegben, ezt hozzuk közelebb szuggesztív vággyal, és azt vágjuk az arcába minden ijesztő rémnek: Hiszek az emberben!”

MEGJEGYZÉSEK Z. TÓTH CSABA ÍRÁSÁHOZ

A Korona-kutatás, mint minden tudományos vizsgálat, tényekkel és hipotézisekkel dolgozik. Mi igyekeztünk a tényeket mindvégig tényekként kezelni, a hipotéziseket hipotézisekként. Nagyon örülnénk, ha biztosak lehetnénk benne, hogy az Olvasó is így fog eljárni.

Pap Gábor: *Gyorsjelentés a Korona-kutatás állásáról*, 1987. 55. o.

Az Országépítő 2002/1. számában jelent meg Z. Tóth Csaba *Néhány szempont a magyar Szent Korona eredetének vizsgálatához*c. írása. Az alábbiakban ennek egyes részleteihez fűzünk megjegyzéseket, a követhetőség érdekében közölve az eredeti tanulmány hivatkozott mondatait.

Az észrevételek között vannak olyanok, amelyek a szerző lényegi állításait, mások, amelyek csupán apróbb tévedéseit érintik, ettől függetlenül szükségesnek láttuk minden pontatlan állítást szigorúan kiigazítani.

„A magyar Szent Koronáról az utóbbi évek, évtizedek során újabb feltevések, megközelítések fogalmazódtak meg a különböző kutatók részéről azt követően, hogy a korona hazakerült, közelebről is vizsgálhatóvá vált. Különösen az ötvöstechnikai vizsgálatok hoztak néhány új eredményt, felismerést, melyek – a hozzájuk fűzött kommentárok esetleges tévedéseivel együtt is – megtermékenyíthetik a további kutatást, hiszen ma már nem lehet kétséges, hogy a korábbi, a koronát kizárólagosan bizáncinak és nyugat-európainak, ráadásul jóval István király utáninak beállító elméletektől tovább kellett lépni bizonyos fokig.”

A Szent Korona tapasztalati úton vizsgálódó tudományos kutatásainak kezdetét Weszprémi István írásai jelzik. Annak a Weszprémi Istvánénak, aki a Szent Koronát nem is látva, *tapasztalva* alkotja meg feltevéseit, miszerint *vizsgálatán*aktárgya eredetileg két részből állt, amelyet két különböző helyen – „Napkeleti és Napnyugoti Birodalomban” –, és két különböző időben készítettek volna, majd egy harmadik helyen és időben összeszereltek volna. A máig ható feltevéseket sem maga a szerző 1790 és 1792 között írt öt tanulmányában, sem azt követő munkáiban, sem pedig az ő állításait követő kutatás napjainkig *nem igazolta!* Ennek ténye pedig azt jelenti, hogy a Szent Korona a tapasztalati úton vizsgálódó tudományos kutatás szerint is: egységes egész!

A Szent Korona 1978 elején hazatért. Ezt követően máig több mint 80 kutató gazdagította a vele kapcsolatos feltevések amúgy sem szegényes tárházát. A tapasztalati úton vizsgálódó tudomány továbbra is Weszprémi nyomdokain halad és a két részt is további alkotóelemekre bontva változatlanul azok készítési helyét, idejét és alkotóját keresi. Az általa feltételezett részek feltételezett összeszerelése után *előállt* Szent Korona

jelentését, mondanivalóját – A. Boeckler közel fél évszázada közzétett gondolataként – még ma sem vizsgálja.

Az egységes egész Szent Korona vizsgálatát Pap Gábor kezdte meg 1978-ban, őt követték a mérnök-, az aranyműves-, valamint az orvoscsoport. 1978 óta, tehát több mint negyed százada, két vonalon folyik a Szent Korona kutatása. Az egyik az igazolatlan feltevésekkel 188 éve részekre tagolt, a másik az előttünk álló egységes Koronát vizsgálja. Tehát a „tovább lépés” közvetlenül a Szent Korona hazahozatala után megtörtént.

„... a korona mind szerkezeti felépítését, egész stílusvilágát, keresztény szakrális tartalmát tekintve, valóban a bizánci művészet köréből, középső periódusának első száz évéből (843-1204) eredeztethető.”

A kutatás nem igazolta, hogy a bizánci művészet körének megmaradt emlékei közül egyik is a Szent Korona szerkezetével, stílusával és keresztény tartalmával azonosságot mutatna. Így tényként a bizánci művészet köréből, sőt, annak meghatározott idejéből a koronát eredeztetni alaptalan.

„Korábban felmerült, hogy a koronát esetleg avar ötvösök készítették (Fehér M. Jenő nyomán Csomor Lajos, 1987.), majd a további művészettörténeti és ötvös szempontú kutatások alapján kialakult egy nézet, hogy a magyar Szent Korona esetleg a Dél-Kaukázusban, az egykori Grúzia vagy Észak-Örményország területén készült volna. Csomor Lajos (1996) ezt többek között azzal az egyébként valóban szenzációsnak mondható rekesszománc-töredékekkel véli bizonyítani, melyet a grúziai ún. Khalkuli triptichonon, egy olyan szárnyasoltáron talált, melyen több évszázad ötvösremekeit gyűjtöttek össze. A kis zománckép töredék beillik a korona hátsó részén ma látható, s jóval az elkészülése után ráerősített Dukász-zománc helyére: a félbevágott, megcsonkított grúziai zománckép Szűz Máriát ábrázolja hasonló stílusjegyekkel, mint a korona Pantokrátor- és Atyaképe. Egy ilyen Mária-ábrázolás lehetett eredetileg a koronán – egyáltalán nem biztos, hogy a grúziai Mária-kép az egyetlen (a velencei Pala d'Oro-n pl. több Pantokrátor-kép is található) –, hiszen a XVII. században Révai Péter koronaőr, mint leírja, még egy ép Szűz Mária-képet látott a korona hátsó részén 'keresztény királyok és császárok' társaságában.”

A Khalkulinak nevezett, három részből álló oltár zománcképeinek, valamint az ott lévő, csonkított Mária-képnek és a Szent Korona zománcképeinek kapcsolatáról Pap Gábor 1993-ban így nyilatkozott: „A triptichon ábraanyaga... valóságos karikatúrája a koronánk képeinek, akkora a fokozatbeli (nem stílusbeli!)

különbség közöttük. Különösen feltűnő ez a Szent Korona felső részének apostolképei és a triptichon apostolképei között. ... A színvonalbeli különbség azonban éppen a Csomor által *felfedezett* Mária-kép esetében a legszembeszökőbb. Állítom, hogy a Mária-képen megfigyelhető előállítási mód – azon az egy közös vonáson túl, hogy itt is ún. rekeszománccról van szó – semmilyen szinten nem vethető össze a Szent Korona alsó részén látható, görög feliratos képek sajátosságaival. Például a fa, amelyre Csomor hivatkozik, a legérzékletesebb ellenbizonyíték: teljesen más a törzs beosztása, és sokkal primitívebb rekeszszalag-hajlítási technikával készült. ... A Khalkuli triptichon szóban forgó Mária-képének jelenlegi – az eredeti állapothoz képest láthatóan megkisebbedett – méretei ... 35x35 mm. A Szent Korona Szűz Mária képének eredeti foglalatával kapcsolatban viszont az 1985-ös zománckatalógusban az aranyművesek a következő adatokat rögzítették: '... a Dukász-kép esetén a befoglaló forma magassága 34 mm és a benne lévő foglalat magassága még 3 mm-rel kisebb, tehát csak 31 mm.' Később megjelent könyvében Csomor Lajos változtatás nélkül átveszi ezeket az adatokat. A kérdés mármost ez: hogyan férhetett bele egy 31 mm magas foglalatba egy 35 mm magas kép?" (Szathmáry István: *Blöff vagy szenzáció? Jászkunság* 1993/5. 24-25. o.)

Révay Péter említett munkájában (1613) nem Szűz Mária, hanem *Szent Szűzanya* képéről értesít. Hogy az ő korában a Szent Korona hátsó részén lévő oromzat foglalatában egy abba illő és nem tetemes méretkülönbséggel, szerelési rendellenességgel felszegecselt kép állott, arról a Habsburg Mátyás magyar királlyá koronázásának (1608) alkalmából vert emlékérem pontos, részletgazdag képe tanúskodik (Bécs, Kunsthistorisches Museum, Münzkabinett).

Az uralkodók felsorolása ('királyok, császárok') esetén a többes szám csak azt jelzi, hogy mindkettőből van egy-egy, együtt ketten vannak: a latinban ilyen esetben is többes számot kell használni. A Szent Koronán 1613-ban csak egy király és egy császár volt látható.

A tudományos kutatás által ismert és a Szent Korona kiállításának termében bemutatott érem (H. Kolba Judit, 1979) egykorú adatait a több évszázada folyó vizsgálatok figyelembe sem vették.

„Attila képét vélhetően a saját vágyaik alapján 'ingázták rá' a lelkes radieszttéták a koronára...”

Minden feltevést, akár tapasztalás, akár „ingázás”, akár „látás” stb. alapján tesznek, nem több, mint feltevés. Addig feltevés, amíg azt nem igazolják. Így viszont Attila képe is lehetett a Szent Koronán.

„... a korona, amennyiben egységes alkotásnak tekintjük...”

A Szent Korona egységes alkotás, minthogy tudományos kutatás nem igazolta a széttagoltságát, nem az egysége, hanem a széttagoltsága feltételezett.

„Különböző bizánci koronátípusok: Pala d'Oro (Salamon, Dávid, a dözse mások koronája, Zoé, Iréné), a dözse keresztpántos koronája a velencei Szent Márk bazilika mozaikján (középső sor eleje), valamint Iréné-Piroska koronája a Hagia Sophia mozaikképéről; lent Szent Prokópiusz-ikon, XIII. század, Sinai-fsz.” (képaláírás 35. o.)

Az ábrák sorrendben a következőket mutatják: 1. sor: Zoé, dözse, Salamon, Dávid koronája; 2. sor: dözse, Iréné és Piroska mint bizánci császárné koronája. Zoé bizánci császárné koronája nem a Pala d'Oro-n, hanem a kincstárban található a második sorban

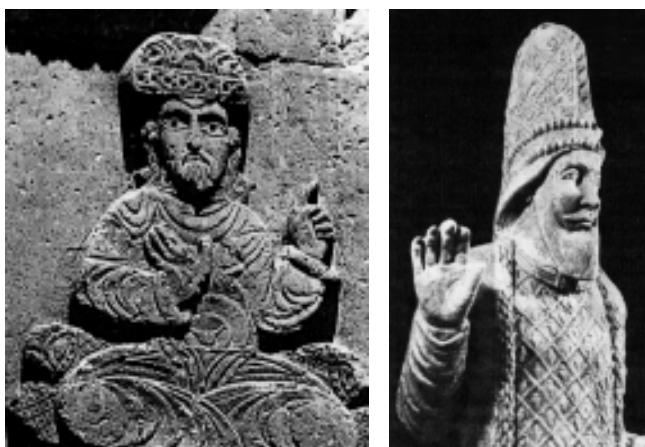

Imre magyar király (1196-1204) özvegyének, Konstanciának, II Frigyes német-római császár (1220) feleségének koronája Palermóban (Deér J.: *Der Kaiserornat Friedrichs II.* Bern, 1952. I. és XIX. tábla)

lévő dózsekorona nem keresztpántos és nem a székesegyház belsejében, hanem a homlokzatán az első, San Alipo-kapu feletti, XIII. századi mozaikon látható. (A templombelsőben lévő, XIII. századi mozaikon látható másik dózsekorona sem keresztpántos, hanem csak a fejfedő díszítése hasonlít a keresztpánthoz.)

„Ninive királya egy türki uralkodó stílusában, törökülésben, jellegzetes pártus üdvözlő kéztartással, fején pedig hasonló koronával, mint a mi Szentz Koronánk (Jónás története relief, Szent Kereszt templom, Achamar, Örményország, Brentjes: Drei Jahrtausend Armenien.)”(képaláírás 35. o.)

Az alábbi képek tanúsága szerint a példaként hozott és itt megismételt reliefen ábrázolt uralkodónak sem a kéztartása nem azonos a pártus kéztartással, sem a fején lévő korona nem hasonlít a Szent Koronára.

Balra: a Z. Tóth Csaba által bemutatott kép (J. M. Thierry: Armenische Kunst. Freiburg-Baden-Wien, 1988. 252. o.) Jobbra: Jellegzetes kéztartás egy pártus herceg szobrán, Hatra i.sz. II. Század (J. Wiesner: Die Kunst des alten Orient. West-Berlin, 1963. 59. kép)

„... miután megismertem a velencei Szent Márk bazilikában látható Pala d’Ora rekesz-zománccsok képeit, melyek a Khalkuli triptichon képeihez hasonlóan, de annál közelebbi és számottevőbb párhuzamai a korona mind alsó, mind felső részén lévő zománcképeknek – a figurális és díszítőmotívumoktól a latin-görög feliratok betűiig –, nyilvánvalóvá vált a korona legáltalánosabb részben nyugati elkészítésének lehetősége...”

A tudományos kutatás által ismert és a Szent Korona vizsgálatába már 1880-ban bevont Pala d’Oro zománcképeinek a koronához való hasonlóságáról a Z. Tóth Csaba által idézett mű mellett és azzal egy időben megjelent monográfiájában (Die Heilige Krone Ungarns, Wien, 1966.) Deér József is kimerítően érteke-

zett. Jasminka de Luigi-Pomorisc idézett művében „Pala I. 976” megjelöléssel 7 képet közöl, mint a feltehetően az első, csak töredékében maradt táblán is meglévő lemezeket. E hét kép és a Szent Korona zománcképei között – azon kívül, hogy mindegyikük mélyített technikával készült –, semmiféle hasonlóság nincs. Ezt az is jelzi, hogy a kutatók a Pala d’Oro és a Szent Korona képei közti párhuzam bemutatására nem ezeket a X. századi, hanem a későbbi századokban készített zománcképeket jelölik meg. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a Szent Korona Z. Tóth Csaba által feltételezett X. századi készítéséhez a Pala d’Oro X. századi zománcképei hasonlóképpen alkalmasak.

„A koronát díszítő képek görög-latin kétnyelvű felirataival, mely kétnyelvűség kizárólag a nyugati egyházi liturgiában van szokásban, kifejezték a nyugati és keleti kereszténység egységét.”

A kutatás nem igazolta, hogy a Szent Koronán olvasható „kétnyelvű” feliratok a keleti és nyugati kereszténység egységét jelentették volna. A következtetés tényként való közlése alaptalan.

A 36. oldalon közölt rajz – a „korona díszítőelemeihez leginkább közelálló” motívum – eredetije nem a X., hanem a XI. század második feléből (1063-1070) való.

„... így vélem, meg kell a kedélyeknek nyugodniuk abban a gondolatban, hogy a korona nem készült ab ovo valamelyik türki uralkodónak, hanem egy bizánci császárnak vagy bizánci vazallus királynak, viszont minden jel szerint bizánci területen dolgozó (kazár, kabar, hun, szabir, magyar) ötvösök keze nyomán. Majd az ismert úton-módon, Velencén, Rómán át Vajk-Istvánhoz került.”

Mint minden kutatás, így a Szent Korona kutatása sem a „belenyugvás” módszerét követi, hanem a tények birtokában tovább keres, kutat és vizsgálódik. Esetünkben a tények azt mutatják, hogy a Szent Korona képeivel, azok számával a társai közül nagyságrenddel kiemelkedő, egyedülálló, egységes alkotás, melyet a megmaradt művészeti emlékek tanúsága szerint bizánci császárnak, még kevésbé attól függő királynak nem készíthettek!

Z. Tóth Csaba írása a Szent Korona kettédaraboltságára vonatkozó több évszázados feltevés nyomdokában halad. Azok között ugyan új gondolatokat vet fel, de sem a kettétárolás feltevését, sem pedig az általa alkotottakat nem igazolja. Feltevései és az azokból történt következtetései finomítják a Weszprémi István óta felvetett hipotéziseket, de igazolatlan-ságuk miatt csak szaporítják azokat.

A mottóban idézett gondolatot követve kerüljenek tények a tények, feltevések a feltevések mellé, hogy lépéseket tehesünk az igazság felé is.

Tisztelt Bradák úr!

Köszönöm levelét, bár jobban örültem volna összefüggő okfejtésnek, gondolati válasznak, mint adatok felsorolásának, egy lényegi bizonyítást nélkülöző, rigorózus „bűnlajstromnak”. Nem mentegetőzés gyanánt, de meg kell mondanom, hogy a cikkem annak idején tulajdonképpen alkalmi kitérő volt: a nagyszentmiklósi kincssel és a magyar őstörténettel kapcsolatos bűvárlásaim során felszínre került adatok némelyikét gondoltam felhasználhatónak, néhány feltevessel gazdagítandó a Szent Korona eredetteóriáját, illetve kissé görcső alá véve a meglévőket. Így jött létre az írás, és bizonyára nincs híjával tévedéseknek vagy felületességeknek, melyeket mindazonáltal vállaltam, és örömmel veszem, ha azokat valaki kijavítja.

De túl a részleteken: azt hiszem, a Szent Korona keletkezés-történetének kérdése komplexebb ügy, mint hogy akár ilyen (nyugaton és Bizáncban készült, István király után), akár olyan irányban (csak magyar királynak készülhetett, magyar kezek

által) egyoldalúsítani lehetne. Igazi kemény dió. Igyekszem nem kizárásos alapon gondolkodni egy-egy kutatáson belül a tájékozódás iránya felől, és valószínűnek tartom, hogy a Szent Korona létrejöttének is, tetszik-nem tetszik, lehettek akár különböző állomásai, helyszínei. Meggyőződésem, hogy hinni kell benne, hogy egy kutatás bármilyen eredményre elvezethet, de nem lehet valamely előzetes hit, feltevés nevében önkényesen kizámi bármely más kutatási irányt. Mindenesetre gyönyörű és örvendetes volna számomra, ha kiderülne egyszer: a Szent Korona és mondjuk a velencei Pala d'Oro számos zománcképe közötti motívum-azonosság onnan ered, hogy magyar aranyművesek hozták létre őket, előbb a Szent Koronát István király részére, majd a velencei zománckokat. Addig is őszinte érdeklődéssel várom az újabb kutatási eredményeket és reménykedem, hogy szerény tanulmányom tévedései is termékenyítően fognak hatni.

Jó munkát, jó egészséget kívánva, maradok tisztelettel

Z. Tóth Csaba

Zománcképek a Pala d'Oro-ról – Fent, balra: angyali üdvözlés; fent, jobbra: Szent Márk Szent Péterhez vezetői Szt. Hermagorast (lásd: a Korona Pantokrátor-képének trónusát); lent, balra: Szent Dániel; görög-latin két nyelvű felirattal; lásd: oszlopok díszítése, mint a Korona apostolképein); lent, jobbra: Rafael arkangyal (lásd: az oszlopok díszítése, mint a Korona apostolképein) A képek forrása: J. de Luigi-Pomorisc: *Les émaux Byzantins de la Pala d' Oro*, I-II, Zürich, 1966.

ÉPÜLT 2004-BEN

JÁNOSI JÁNOS, AXIS Építésziroda Kft.

Budapest, II. ker., Felsőzöldmáli út, kétlakásos társasház

Tiszaug, Győri István nyaralója

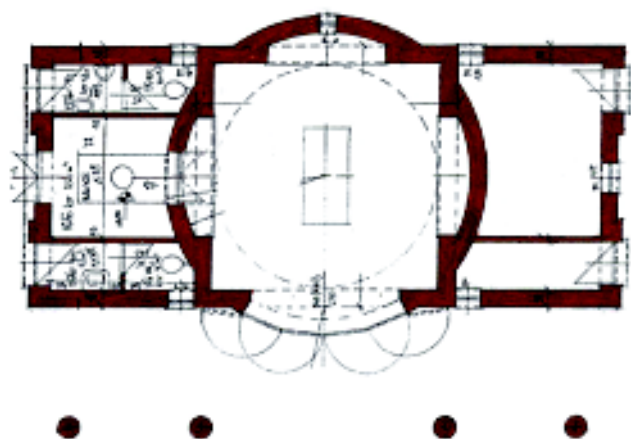

Aszód, meglévő ravatalozó felújítása és átalakítása

Budakalász, Jász Ottó századfordulós családi házának felújítása, bővítése

Budapest, XII., Kikerics u., kétlakásos családi ház

Budakalász, Mályva utca, önkormányzati bérlakások, átalakítás és bővítés

Budapest, VI. Ker, Lovag u. 8. – Weiner Leó u. 7.
Két utcára nyíló, 72 lakásos társasház

SZÚCS ENDRE, MÉRMŰ Szövetkezet

A valamikor szinte kizárólag műemlékhelyreállítással foglalkozó Mérmű az utolsó másfél évtizedben falusi környezetben – leginkább a Balaton-felvidéken – tervez hagyományőrző házakat. Ennek nem csak új keletű vonzódás az oka, inkább az, hogy kevés a műemlékes feladat. Nincs állami pénz helyreállításokra, és aki a pénzt hozza, hozza magával általában a tervezőt is.

Az egy Fehér megye a kivétel, ahonnan most is gyakran megkeresnek, ugyanis a múltban több jelentős emlékekkel foglalkoztunk (Soponya, Dég, Iszkaszentgyörgy, Lepsény – kastély, Székesfehérvár, Hiemer-tömb stb.). Így hívtak meg Vádra: egy középkori templom megmaradt harangtornyából, egy elegáns klasszicista templomból és az Ürményi család mauzóleumából álló műemlékegyüttes helyreállítását végezzük Simon Zoltán és Balázsik Tamás régészek, valamint Lángi József falképsztaurátor közreműködésével. A dokumentációból a templomhelyreállítás néhány tervlapját mutatjuk be. A finomvonalú klasszicista díszítőfestést is megőrkítő rajzokat Bárány Tamás és Andirkó Dénes készítette. A helyreállítás folyik, így a külső felvételeket még nem tudunk mellékelni.

Egy szigligeti házzal az 2004-es *Veszprém megye év háza* pályázat fődíját nyertük. Az épület tulajdonosa és kivitelezője, Komáromy Tamás azóta a Kós Károly Egyesülés tagja. Az L alakú parasztház – megőrizve a harántfalakkal egységekre tagolt hagyományos magyar ház alaprajzi struktúráját – jól működik a XXI. sz. elején is. Az egykori szénafeldobó-padlásos kocsiszint utánzó pajta a nyári nappali, szekér helyett egy asztallal és egy többfunkciós, hagyományőrző tüzelőberendezéssel. A szénapadlás galéria, ahonnan a tetőtéri szobákat is el tudjuk érni, mulatságok alkalmából remek hely a zenekarnak. Az új épületet – a Balaton-felvidéki Nemzeti Park szigorú előírásai miatt pontosan a régi helyére kellett építenünk, ez pedig a telek alsó negyede. A rá merőlegesen tervezett pajta szín-szerű kétoldali megnyitásával sikerült a telek felső kétharmadát is az együttesbe integrálnunk. A terveket Szűcs Endre és Puskás Katalin készítették.

A Köveskál Kővágóórs felőli faluvégét zárja a szintén L alakú épületünk, Szűcs Endre és Sallós Csaba terve. A tájvédelmi körzet rétje felé néző oromfal az ún. emeletes Balaton-felvidéki pince-présházak arányait és hangulatát őrzi, az udvari szárny pedig a tornácos belső udvaroknak állít emléket. A parádés vakolatdíszeket régi munkatársunk, Fábián Gusztáv hímezte.

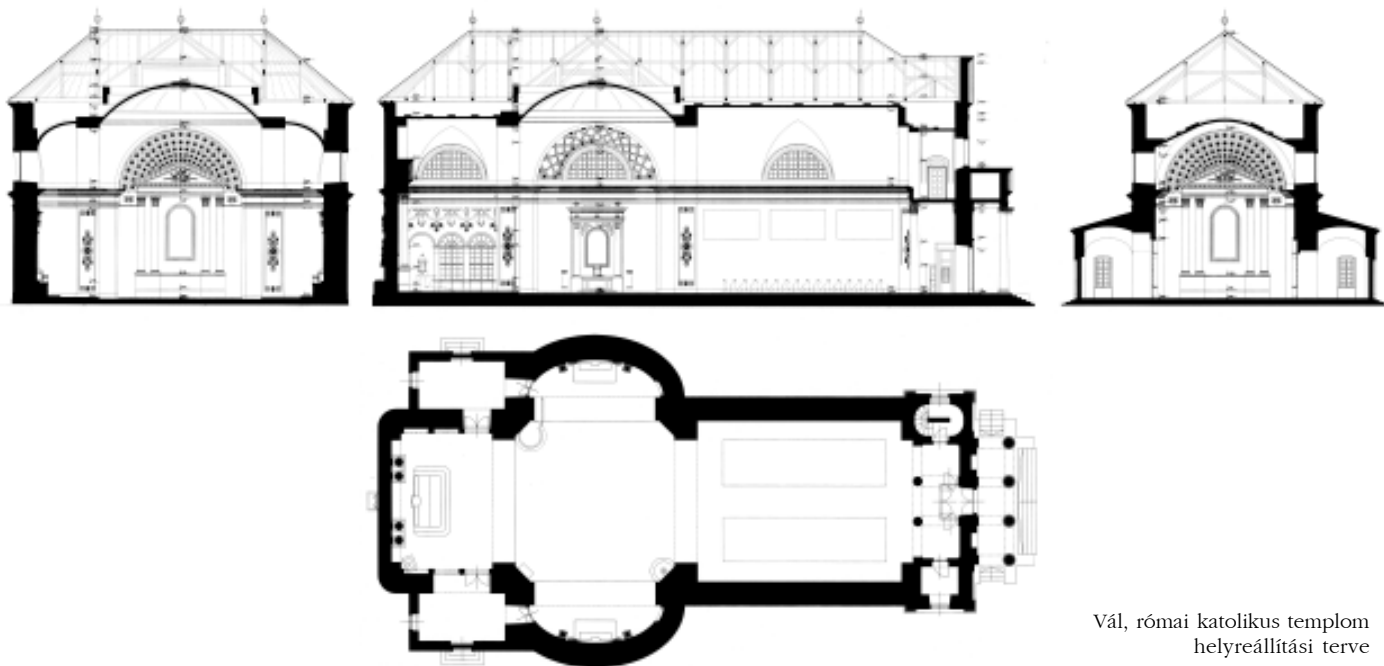
A Salföld központjában a késő, ködös őszre elkészült házról meggyőző fotót nem tudunk adni, csak alaprajzát és két homlokzatát közöljük. (terv: Szűcs Endre és Puskás Katalin) A falu kis terére néző házat úgy formáltuk, hogy messziről egy mindig ott állt épület érzetét keltse, csak közelről árulkodjék egy-egy *sohasem volt, de lehetett volna gesztussal* ma épített voltáról.

Tihany apátság alatti terén felejtették ott ezt a kis házat, melyet újraépítettünk a maga egyszerű kőfalú, nádtetős formájában. A pompázatos, Balatonba szakadó belső kertben egy a dunántúli klasszicista udvarházak hangulatát visszaidéző dór oszlopos tornáccal körülölelt toldalékot építettünk. (terv: Szűcs Endre és Bárány Tamás) A ház előtti kis teret Illyés Zsuzsával és Scherer Petra vándorral illesztettük a házhoz, rózsalugas kalitkába becsomagolva Borsos Miklós *Primavera* című szobrát. Mikulás napján adták át, a rózsák még nagyon hiányoznak.

A szőlőhegyekhez sem voltunk hűtlenek. Balatonszepezden egy műemléki présházhoz toldottunk egy merőleges szárnyat, megkísérelve kielégíteni a már két unokával is gyarapodó, jóízű házigazda megnőtt igényét, és további jó viszonyban maradni a sokszor nagyon szigorú műemlékes hatósággal. (terv: Szűcs Endre, Salamin Pál)

A vándoréveit ideiglenesen félbeszakító Tóth Bernadett első házat is megőrkítettük. Az aszófői védett Zöldmáli pincesorban megőriztük e szép földpincét, és egy szörnyűséges faház-gőlem helyére terveztük ezt a szerény, hagyományőrző présházat, amelyre végül a Műemlékfelügyelőség is rábólintott.

A köveskáli Kővirág étterem-panzió udvarára tüzelőspadlalt, és sparherddel kombinált kemencét terveztünk.

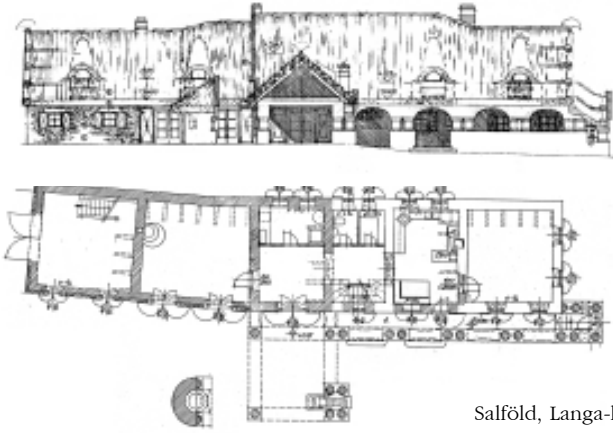

Vár, római katolikus templom helyreállítási terve

Köveskál, Szabó-ház

Salföld, Langa-ház

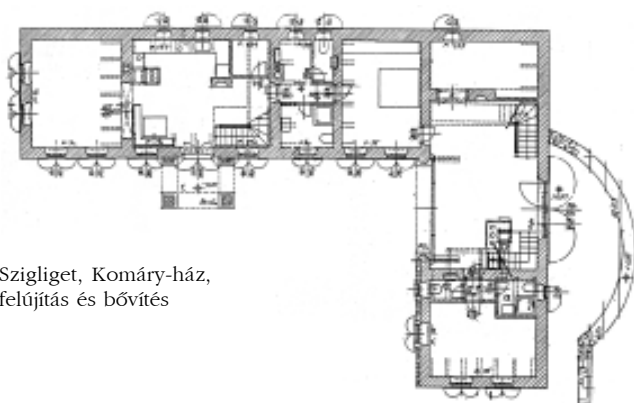

Balatonszepezd, Szabó-ház, felújítás és bővítés

Tihany, lakóház felújítása és bővítése

Szigliget, Komáry-ház,
felújítás és bővítés

Aszófő, prészház
Köveskál, udvari kemence

SALAMIN FERENC, AXIS Építésziroda Kft.

Bodrogkeresztúr, Dereszla borház rekonstrukciója – A többszáz éves pincerendszer és a bejáratoknál lévő két borház felújítása az évtizedek alatt rárakódott rétegek lefejtését és a házak lelkének újbóli felszínre hozását jelentette.

Budapest I., Mátray u., társasház, homlokzatfelújítás és tetőtérbeépítés, társtervező: Salamin Miklós

Tarcal, Terézia Kert, öltözőépület és úszómedence a Degenfeld kastélyszállóhoz, parkrendezés és kerti támfalak, lépcsők; kerttervező: Pagony

Budapest XII., háromlakásos lakóépület

ERHARDT GÁBOR
AXIS Építésziroda Kft.

VARGA CSABA
AXIS Építésziroda Kft.

Tök, családi ház

Budapest, III., családi ház, munkatárs: Erhardt Gábor

BAUSYSTEM Kft.

Budapest, VII., Dohány u. 1/a, Belvárosi Színház – Tervező: Kuknyó Lajos, ARCHITÉMA Kft., belsőépítész: Somlai Tibor
Teljeskörű átépítés és műemléki rekonstrukció az épület földszinti, és kétszintes pincei részterületein. A Károly körút és Dohány utca sarkán lévő, ma 170 lakást, üzleteket, kávéházakat, éttermeket is magában foglaló épület 1911-12-ben épült, az érintett részeken eredetileg üzletek és egy varietésszínház-étte-

rem működött, amit 1938-ban építettek át mozgóképszínházzá. *Broadway*, utóbb *Filmmúzeum* néven vált ismertté; 1998-as bezárásáig megint régi nevén üzemelt. Az átépítés most zenés, befogadó-színházi funkció céljára történt. A kisméretű színpad továbbra is alkalmas mozielőadásokra. A műemléki védettség az 1938-as mozibelsőre vonatkozik, így a belsőépítészeti megoldások ennek a korszaknak megfelelőek.

MAKOVECZ IMRE

Lendva (Lendava), Szlovénia, magyar színház emeleti előcsamoka és színházterve. Fotók: Geleta László és Zsitva Tibor

SÁROS LÁSZLÓ, SÁROS és Társa Építésziroda Bt.

Jászberény, COOP áruház és üzletközpont, második ütem

KÓSZEGHY ATTILA, KÓSZEGHY Építészet Bt.

Debrecen, Szent Anna utcai lakó- és üzletház

ERTSEY ATTILA, KÖR Építész Kft.

Egy Római-parti családi házat terveztünk át, udvari szárnyal bővítve, tetőtérbeépítéssel. Az építető házaspár nagyra értékeli Frank Lloyd Wright építészetét, s ez tőlünk sem áll távol, ezért az épületet igyekeztünk e szellemben átformálni. Ez jelentette

egyfelől a földszinti meglévő cellás terek felnyitását és kibővítését, másrészt a lebegő, dinamikus tetőszerkezetet és egy-egy részletet, amelyek a hagyományos rendszerű épületből új, eleven életteret teremtettek. Munkatárs: Molnár László vándor.

GERENCSÉR JUDIT, MAKONA Kft.

Családi házak – jobbra, fent: Páty, lent: Zoborhegy; balra, fent: Dunakeszi. Vavrik-ház; lent: Budapest, Kölcsey utca

CSERNYUS LŐRINC
TRISKELL Kft.

Fent: Csenger, általános iskola bővítése; lent: Páty, családi ház

TURI ATTILA
TRISKELL Kft.

Itt, és a szemközti oldalon:
Budakalász, tóparti lakótelep,
második és harmadik
ütem részletei

SIKLÓSI JÓZSEF
TRISKELL Kft.

Gádosor, buszvégeállomás

Budakalász, Gerinc út, családi ház

KRIZSÁN ANDRÁS, KÖR Építész Stúdió Kft.

Budapest, Evangélikus Hittudományi Főiskola új épületszárnya

PAGONY Táj- és Kertépítész Kft.

Budapest, József Attila útja, villakert, tervező: Vincze Attila
A kert alapját a ház mellett megtartott fenyők és egy nagyon öreg, fává nőtt galagonya adja. A támfalak sósíkúti homok-

kőből készültek szárazon rakva. A kövek a kézzel mozgathatóság határán vannak. A növényültetés fele készült el. A házat Váncza László építész tervezte.

Nyíregyháza, Timpex lovasközpont, panzió, szabadidő- és sportpark, terv: Herczeg Ágnes, Takács Edvárd, Bucskó Balázs
Évek óta dolgozunk a Tárbály családnak, akik családi vállalkozásban fejlesztik birtokukat. Az új épületeket Ekler Dezső tervezte (családi ház, panzió). A kertek – családi ház, sportudvar,

lovaglópálya, lóbemutató, játszótér, a panzió kertje, teraszai, birtok bevezető sétánya, s ezek berendezési tárgyai (padok, pergolák, grillezők, világítótestek) – terveink szerint készülnek. Példás együttműködés alakult ki a megbízóval. A tervek értése és pontos kivitelezése jellemzi a munkát.

Visegrád, Áprily Lajos általános iskola, tervező: Takács Edvárd
Az iskolaudvar sokáig poros, esőben sáros, zöldfelület nélküli udvar volt. Berendezési tárgyai – ülőfelület, játszószerkezetek, sporteszközök alig voltak. A burkolatok nem feleltek meg az iskolai funkcióknak. Figyelembe vettük a helyi adottságokat, iskolakertbe ültethető növényeket alkalmaztunk. A felújított Rév utca hangulata, a műemléki iskolaépület és a tornaterem épülete közé helyeztük a kertet. A palánkok és labdaháló kialakításánál a középkori Visegrád hangulatához és Makovecz Imre tornaterméhez igazodtunk. Első ütemben a sportpálya és közvetlen környezete készült el.

A kert nagyon kicsi, de jó beosztással öt nagyobb területre, funkciójában elkülöníthető udvarra osztható.

A díszter az iskola két épülete között található. A főbejáraton bejövőket szarthes burkolat fogadja, amely telített tölgyfagerenda keretből és tagoló gerendákból áll. A közők kiskockakövel és fagyálló téglával vannak szárazon kirakva. A zsidongó felé és a sportpályákhoz lépcsőn ill. mozgássérült rámpán juthatunk

le. Dunabogdányi hasított kőből készültek a falak, az oldalfalakba világítótestek lesznek beépítve.

A zsidongó burkolata szárazon rakott kiskockakő, amely akáckorongos burkolaton keresztül megy át a játszótéri gyepfelületbe. A sportpályától labdabető palánk választja el amelyre illatos kúszónövényeket futtatunk. Rönkfa padok kerültek elhelyezésre az újonnan ültetett kislevelű hársak alá.

A sportpálya aszfalttal fedett területét labdaháló, palánk és nézőtérként szolgáló ülőtámfal veszi körbe.

A játszótér játékszerkezei gyepben vagy szükség esetén ütésálló fakéreg burkolatban állnak. A gyakori megközelítések irányából gyepfugas akáckorong burkolat sávok vezetnek hozzá.

Tankert. A félig zárt udvart pergola fogja közre, amelyre kúszónövények futnak fel. A kerékpártárolótól palánksor választja el, így védett belső udvar hangulatát kelti. A bejáratnál levő sziklák különböző kőzeteket mutatnak be. A középpontban ivókút került elhelyezésre. A terület szabadterei tanteremként is szolgálhat körben elhelyezett padsoraival.

Fővárosi Állat- és Növénykert, függőhíd, tervezők: Buella Mónika, Vincze Attila táj- és kertépítész, munkatársak: Mike Anna, Csunderlik Nóra, Thumay Dorottya

Tihany, Bencés Apátság és templom előtti tér, tervező: Herczeg Ágnes, Takács Edvárd. A több éve tartó kertépítészeti munka 2005. évi állomása az eredeti terepszintek visszarendezése.

Veszprém HM lakópark, Terv: Herczeg Ágnes, Takács Edvárd
Zobor András építészműhelye kért minket, hogy a honvédség számára a Veszprém, Kádártai út melletti sziklagyepes, egykori honvédségi gyakorlóterületen épülő tiszti lakásokhoz készítsük el a kertépítészeti terveket. A nagy forgalmú 82-es úttal szomszédos területre zajvédő fal helyett az alapokból kikerülő zajvédő dombot javasoltunk sűrű beültetéssel. Az épületek környékén intenzívebb kertrészeket terveztünk, a terület nagy részén a táji adottságoknak megfelelő társulásokat. A csapadékvízet tókákban helyeztük el, amelyeket vizes élőhelyé alakítottunk. Természetes anyagokat és egyedi tervezésű berendezési tárgyakat terveztünk. Az Ilona Malom Műhely készítette el a fa játszószerkezt, a kert kivitelezését a Gergely Bt. végezte.

Visegrád, Rév utca felújítása, tervező: Herczeg Ágnes, Takács Edvárd. Visegrád történelmi városmagjának arculattervét, ezen belül a Rév utca kiviteli tervét készítettük el a város megbízásából. A Dunától a templomig húzódó szakaszon az elektromos vezetékek cseréjére került sor, ami burkolatbontással járt. Mártonffy Gábor főépítész kezdeményezte, hogy az aszfaltburkolat helyreállítására szánt összeg megtoldásával újjuljon meg a település egyik legjelentősebb utcája. Terveink nagy vitát kavartak, mert a tájnak megfelelő, s az építési hagyományt, történelmi hangulatot alátámasztó kockakőburkolatot, egyedi tervezésű berendezési tárgyakat terveztünk. Az utcára a beteg, csonkolt és vegyes korú és fajú fasor helyett díszkörte fasort ültettünk. Visegrádon írásbeli emlékeink szerint királyi, nemesi és egyházi gyümölcsösök voltak. Itt létesültek Zsigmond középkori, majd Mátyás reneszánsz kertjei, amelyek az egyetemes kertművészet jelentős alkotásai voltak.

HUSZADIK SZÁZADI DOKUMENTUMOK

Michel Chossudovsky az ottawai egyetem közgazdász-professzora, a *Centre de recherche sur la mondialisation* (Globalizáció Kutató Központ) igazgatója. Számos cikke és könyve jelent meg a globalizáció visszasságairól (legutóbb a *Global Brutal* című). Alább egyik előadása háttéranyagának rövidített változatát közöljük. Az előadást 2003. decemberében tartotta Berlinben, a Polgári és Emberi Jogokat Védő Társaság meghívásában a Humboldt Egyetemen. Ez alkalommal vette át a társaság 2003. évi Emberi Jogi díját.

Előadásában Chossudovsky egyértelműen rámutat arra, amit a naiv jóhiszeműség és az igazodási vágy sokakban még ma is elfed: az amerikai-nemzetközi elit a világot újabb katasztrófa felé sodorja, csak hogy érvényesítse globális céljait, gazdasági-politikai rendszerének világaluralmát, miközben fonák módon a szabadság és a demokrácia megvédéséről beszél. A szerző idézi az amerikai pénzvilág és a politikai vezetés meghatározó személyiségeit, akik már 2001. szeptember 11. előtt egybehangzóan kívánatosnak tartottak egy „Pearl Harborhoz hasonló”, kellően katasztrófális eseményt. Emlékeztet az Egyesült Államok titkosszolgálati akcióira, melyekben az amerikaiak már a szovjet-afgán háború idején kapcsolatba kerültek iszlám terrorista csoportokkal, sőt ilyeneket maguk hoztak létre, és ezek a kapcsolatok fennálltak az USA és a NATO azóta lezajlott katonai szerepvállalásai idején a világ különböző pontjain, 2001. szeptember 11-ét közvetlenül megelőzően is. Ezek az összefüggések különös fényben láttatják az amerikai tragédiát, anélkül, hogy valamilyen – amerikai vagy muzulmán – összeesküvés-elméletben kellene hinnünk. Úgy tűnik, Samuel Huntington 1993-as *Clash of civilization* elméletéből egyre inkább politikai gyakorlat válik. A WTC és a Pentagon elleni merényletekkel, melyekre a terrorizmus elleni háborút építik – újabb és újabb terrorista cselekményekkel, katonák erőszakoskodásaival ébren tartva a fenyegetettség érzését az emberekben, és okot szolgáltatva az egyoldalú, megelőző katonai lépésekre –, elindult egy lavina, amely mögött Chossudovsky szerint az *állam kriminalizációjának* folyamata húzódik meg. Egy új állami diktatúra ismét maga alá temetheti az emberi jogokat, megnehezítheti, korlátozhatja a szabad emberi életet világszerte. Ennek már számos jele van Amerikában, ahol a lakossággal szembeni pszichológiai hadviselést gyakorolják a sárga-narancs-vörös veszélyszintek változtatásával, az átfogó ellenőrzésekkel, adatgyűjtésekkel, de a példa – mint látni – ragadós lehet más országok túlbuzgó vezetői számára, akik nagyban függenek az USA-tól, és érdekből beneveznek ebbe a nemtelen játékba, esetleg épp saját aktuális ellenzékükkel szemben. Így könnyen az ötvenes évek morális csődjénél tarthatunk majd, mikor a szomszédok feljelentgették egymást. Ez lenne talán az enyhébb eset, ám Chossudovsky következtet további várható felfordulásokra, ugyancsak kormánydokumentumok, politikai-katonai vezetők megnyilatkozásai és lezajlott események alapján, amelyek célja, úgy tűnik, az emberiség számának radikális csökkentése.

Michel Chossudovsky szilárd tényeken nyugvó kritikája a demokrácia, a demokratikus intézmények sorsa iránti aggodalmából, és nem valamely politikai csoportérdek előtérbe helye-

zéséből fakad. Szövege végén felhívja a figyelmet a különböző szervezetek, népek minden eddiginél szélesebb összefogásának szükségességére, mert, mint mondja: *a globális gazdasági rendszert az országokon belüli és országok közötti társadalmi megosztottságok tartják életben*. Ehhez csak azt fűzzük hozzá: milyennek kell elképzelnünk a sokak által jogosan várt egyetemes jóléti demokráciát, az „új világrendet”, ha a világ vezető nagyhatalmának első emberei már most úgy érzik, *preventíve* bármit megtehetnek és hamis bizonyítékokkal igazolhatják lépéseiket? Elfogadható-e a tőke és a politika egymásba fonódó, tudatos immoralitása, ha az emberéleteket követel, vagy egzisztenciális ellehetetlenüléshez vezet, akár egyes emberekkel, embercsoportokkal, népekkel, akár az egész emberiséggel kapcsolatban? Meddig hagyjuk, hogy az állítólag általunk választott vezetők a társadalom érdekei ellenére kormányozzanak?

Z. Tóth Csaba

A szöveg eredetije a (<http://globalresearch.ca/articles/CHO312A.html>) honlapon olvasható (szögletes zárójelben a fordító kiegészítései).

Michel Chossudovsky AMERIKA HÁBORÚJA A GLOBÁLIS URALOMÉRT

A modern történelem legsúlyosabb krízisei előtt állunk.

A Bush-kormány belefogott egy katonai vállalkozásba, amely az egész emberiség jövőjét veszélyezteti. Az Afganisztán és Irak elleni háborúk egy szélesebb katonai forgatókönyv részei, amely a hidegháború végén lépett életbe. A jelenlegi háborús forgatókönyv az 1991-es Öböl-háború és a Jugoszlávia elleni NATO hadműveletek (1991-2001) folytatása.

A hidegháború utáni időszakot számos fedett amerikai titkosszolgálati művelet jellemezte az egykori Szovjetunió belüli. Ezeket polgárháborúk kirobbantásához használták fel több volt köztársaságban, Csecsenföldön (az Orosz Föderáción belül), Grúziában és Azerbajdzsánban. Az utóbbi országban a így biztosították a stratégiai ellenőrzést az olaj- és gázvezetékek mentén [Baku-Ceyhan vezeték].

A hidegháborút követően az amerikai katonai és titkosszolgálati műveleteket a szabadkereskedelmi reformokkal összhangban alkalmazták. Az IMF irányításával nemzetgazdaságok rendültek meg és emberek milliói szegényedtek el Kelet-Európában, a volt Szovjetunióban és a Balkánon. A Világbank által támogatott privatizációs programok lehetővé tették, hogy a nyugati tőke ellenőrizze a volt keleti tömb gazdaságainak nagy részét. Ily módon a nyugati óriásvállalatok a pénzügyi manipuláció és a korrupt politikai gyakorlat révén bonyolítják le az olaj- és gázipari stratégiai összevonásokat és felvásárlásokat a volt Szovjetunió területén. Más szavakkal: az USA által vezetett háború tétje egy hatalmas terület újragyarmatosítása a Balkántól Közép-Ázsiáig. Az amerikai hadigépezet bevetésének célja Amerika gazdasági befolyásának kiterjesztése. Az USA állandó

haderőt állomásoztat nemcsak Irak és Afganisztán területén, hanem több katonai bázisa van számos egykori szovjet köztársaságban Kína nyugati határán is. Sőt, a Dél-Kínai tengemél is növelte katonai jelenlétét 1999 óta. Háború és globalizáció kéz a kézben járnak. A militarizáció támogatja az új gazdasági hódítást és a szabadpiaci rendszer világméretű bevezetését.

Megelőző csapás atomfegyverekkel

Washington elfogadta a megelőző csapás nukleáris politikáját, ezt a kongresszus is jóváhagyta. A hidegháborús időszakokkal ellentétben az atomfegyverek már nem az utolsóként bevetendő fegyvert jelentik. Az USA, Nagy-Britannia és Izrael összehangolta nukleáris politikáját. Izrael atomtöltetei a Közel-Kelet főbb városaira irányulnak. E három ország kormányai kijelentették még az iraki háború előtt, hogy készek atomfegyvereiket bevetni, ha tömegpusztító fegyverrel támadják őket. Izrael a világ ötödik atomhatalma. Atomfegyvertára az angolnál fejlettebb.

Csak néhány héttel azt követően, hogy az USA tengerészgyalogosai behatoltak Bagdadba, az amerikai szenátus honvédelmi bizottsága zöld utat adott a Pentagonnak egy új taktikai atombomba kifejlesztéséhez, és hagyományos hadszíntereken való bevetéséhez. Ez a bomba akár hatszor erősebb is lehet, mint a hirosimai. A szenátus döntését követően a Pentagon titkos találkozót szervezett, amelyen újrafogalmazták a nukleáris program részleteit az atomipar és a hadiipari nagyvállalatok felső vezetőinek részvételével. A tárgyalásra a Nebraska állambeli Offat légibázison lévő központi parancsnoki főhadiszálláson került sor, 2003. augusztus 6-án, épp azon a napon, amelyen 58 évvel korábban ledobták az első atombombát Hirosimára.

Az új nukleáris politika kifejezetten bevonja a nagy hadiipari cégeket a döntéshozatalba. Ez egyenlő az atomháború privatizációjával. Ugyanis a nagyvállalatok nemcsak milliárdos profitot zsebelnek be az atombomba gyártásából, hanem közvetlen beleszólásuk is van az atomfegyverek használatára és bevetésére vonatkozó forgatókönyvbe.

Eközben a Pentagon szabadjára eresztett egy nagyméretű propaganda- és közéleti kommunikációs kampányt, hogy elismertesse az atomfegyverek használatát az amerikai haza védelmében. A kongresszus teljes támogatása mellett a minibombákat *biztonságosnak tekintik a polgári lakosságra nézve*. A Pentagon célul tűzte ki, hogy az atomfegyverek új generációját bevesse a háború következő szakaszában az ún. hagyományos hadszíntereken (pl. a Közel-Keleten és Közép-Ázsiában), a hagyományos fegyverekkel együtt. 2003 decemberében a kongresszus 6,3 milliárd dollárt szavazott meg csupán a 2004. évre, a védelmi atomfegyverek új generációjának kifejlesztésére. A teljes éves katonai költségvetés 400 milliárd dolláros összege olyan nagyságrendű, mint a bruttó össztermék (GDP) az Orosz Föderációban.

Noha nincs egyértelmű bizonyíték a mini atombombák használatára afganisztáni és iraki hadszíntereken, a kanadai Urániumvizsgáló Orvosi Kutatóközpontban (UMRC) végzett tesztek megerősítették, hogy Afganisztánban a mért káros sugárzás nem nehézfemes, használt uránium alapú hadianyagból származik, hanem az uránium-szennyeződés valamilyen más, ismeretlen formájától: „*Valamilyen uránium fegyvert használtak (...) az eredmények megdöbbentőek voltak: a vizsgált személyekben az urániumnak 100- és 400-szor nagyobb mérgező és radioaktív izotópkoncentrációját találták, mint az 1999-ben vizsgált Öböl-háborús veteránoknál.*” (<http://www.umrc.net/>)

A háború tervezése

A [jelenleg] iraki háborút legalább a 90-es évek közepe óta tervezték. Egy 1995-ös nemzetbiztonsági dokumentum világosan megfogalmazta a háború célját: megvédeni az USA folyamatos hozzáférését az olajhoz. [ld. még Paul Wolfowitz védelmi miniszter-helyettes 1992-es tervezetét, amelyben először jelenik meg a javaslat Amerika megelőző és egyoldalú katonai lépéseire vonatkozóan; kivonatok a titkosított Defense Planning Guidance-ből, <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline>; P. E. Tyler cikkei, New York Times, 1992. febr. 17., márc. 8., 10.; Ch. Krauthammer cikke, The Weekly Standard, June 4, 2001. <http://www.dartmouth.edu/~govdocs>].

2000 szeptemberében, néhány hónappal George W. Bush elnökké választása előtt, a *Projekt az Új Amerikai Századért* (PNAC) kiadta a globális uralomhoz vezető programját *Amerika védelmének újjáépítése* címmel. A projekt mögött egy neokonzervatív agytröszt áll, amely kapcsolódik a védelmi-titkosszolgálati vezetéshez, a republikánus párthoz és a befolyásos Külkapcsolatok Tanácsához (CFR), amely a színtalpak mögött döntő szerepet játszik az amerikai külpolitika alakításában. A projekt bevallott célja röviden: *Harcolni és fölényes győzelmet aratni egyszerre több hadszíntéren.* (<http://www.newamericancentury.org>)

Ez azt jelenti, hogy Amerika a világ különböző pontjain egyidejűleg akar katonailag beavatkozni. A védelmi miniszter-helyettes, Paul Wolfowitz, a védelmi miniszter, Donald Rumsfeld és az alelnök Dick Cheney még a 2000. évi elnökválasztás előtt megbízta az agytrösztöt, hogy készítse el ezt a programot. A projekt hódításhoz vezető útitervet vázol fel, amelyben amerikai előretolt támaszpontok felállítására szólít fel Közép-Ázsiában és a Közel-Keleten, „*hogy biztosítsák a gazdasági világunalmat, s közben visszaszorítsanak bármilyen lehetséges vetélytársat vagy használható alternatívát, amely Amerika szabadpiaci víziójával szemben lépne fel.*” (Chris Floyd, *Crusade for empire*, Global Outlook, 2003/6.)

A tömeges áldozatokat követelő események szerepe

A PNAC terve határozottan körvonalazza egy háborús propaganda kereteit is. Egy évvel 9/11 előtt indítványoz egy „*Pearl Harborhoz hasonló, katasztrófászerű, katalizáló eseményt*”, ami ráhangolná az amerikai közvéleményt egy háborús forgatókönyv támogatására. (<http://www.globalresearch.ca/articles/NAC304A.html>). A PNAC tervezői cinikus pontossággal előrevetítették szeptember 11. háborús ürügyként való felhasználását. A katasztrófászerű katalizáló eseményre történő hivatkozásuk már felhangzik David Rockefeller egyik kijelentésében, amelyet az ENSZ Üzleti Tanácsa előtt tett 1994-ben: „*Globális átalakulás küszöbén állunk. Már csak kellően nagyszabású krízisre van szükségünk ahhoz, hogy a nemzetek elfogadják az új világrendet.*”

Hasonlóan beszél Zbigniew Brzezinski *A nagy sakktabla* című könyvében: „...*Amerikában a külpolitikai ügyekben akkor lehetne összhangot kialakítani, ha bekövetkezne egy igazán nagy, sokak által érzékelt, közvetlen külső csapás.*” Zbigniew Brzezinski, Jimmy Carter elnök nemzetbiztonsági tanácsadója az al-Kaida hálózat egyik fő tervezője, melyet a CIA hozott létre, a szovjet-afgán háború kirobbanásakor.

A PNAC által említett katasztrófászerű esemény szerves része az amerikai titkosszolgálati tervezésnek. Franks tábornok, az iraki

hadjárat vezetője legutóbb rámutatott egy ilyen tömeges áldozatot követelő esemény szerepére, ami segítené egy katonai uralom bevezetését Amerikában (Franks tábornok felhívása az amerikai alkotmány hatályon kívül helyezésére, 2003 novemberében, <http://www.globalresearch.ca/articles/EDW311A.html>). Franks pontosan leírja egy katonai uralom bevezetésének menetrendjét: „Egy nagymérvű, tömeges áldozatokat követelő terrorista esemény [fog bekövetkezni] valahol a nyugati világban, lehet, hogy az USA-ban, ami okot ad az amerikai lakosságnak, hogy megkérdőjelezze saját alkotmányát és elkezdje militarizálni az országát egy további, tömeges áldozatokat követelő esemény megismétlődésének elkerülése érdekében.” Ez a kijelentés olyan személytől, aki cselekvően részt vett a legmagasabb szintű katonai és titkosszolgálati tervezésben, azt sugallja, hogy az ország militarizálása megvalósítás alatt álló műveleti alapelv. Ez az alapelv része egy szélesebb washington-i összhangnak és rávilágít a Bush-kormányzat háborús útitervére és honvédelmére. Szükségtelen mondani: ez egyben része a neoliberális forgatókönyvnek is.

Franks tábornok a tömeges áldozatokat követelő eseményt döntő politikai fordulópontnak tünteti fel. Az ezutáni krízis és társadalmi felfordulás arra szolgál, hogy nagy változást idézzenek elő az USA politikai, társadalmi és intézményi berendezkedésében. Kijelentése egyetértést tükröz az amerikai hadseregen belül arra vonatkozóan, hogyan kell ezeknek az eseményeknek megtörténniük. A terrorizmus elleni háború lehetőséget nyújt arra, hogy igazolják a jogrend hatályon kívül helyezését, éppen a polgári szabadságjogok megvédésének jelszavával. Franks szavai azt sugallják, hogy az al-Kaida által szponzorált terrorista támadást kiváltó okként fogják felhasználni egy katonai hatalomátvételhez az USA-ban. A polgári, állami intézmények militarizálása már zajlik egyfajta humbug-demokrácia leple alatt.

Háborús propaganda

A WTC elleni támadások hatására Donald Rumsfeld védelmi miniszter létrehozta a Stratégiai Befolyásolási Hivatalt (OSI), ahogy kritikusan címkézték, a Félretájékoztatósi Hivatalt: „A Védelmi Minisztérium szerint szükséges, hogy hamis híreket terjesszenek külföldön, és ezzel világszerte befolyásolják a közvéleményt” (Interjú Steve Adubato-val, Fox News, 2002. dec. 26.).

Azonban az OSI-t, „amelyben az amerikai érdekek előmozdítása érdekében szándékosan hazugságokat állítottak” (Air Force Magazine, 2003 jan.) látszólag feloszlatták a politikai nyomás és kellemetlen hírek hatására. „Rumsfeld meghátrált és azt mondta, hogy ez kínos” (Adubato i.m.). E visszavonulás ellenére a Pentagon orwelli félretájékoztatósi kampánya lényegében érintetlen maradt. „A védelmi miniszter nem igazán őszinte. A katonai propagandában a félretájékoztató rész a háborúnak” (ugyanott). Rumsfeld később megerősítette egy sajtóinterjúban, hogy bár az OSI névleg nem létezik, „a hivatal tevékenysége nem szűnt meg”. (<http://www.fas.org/sgp/news/secret/2002/11/112702.html> és <http://www.fas.org/sgp/news/2002/11/dod111802.html>).

A Pentagonhoz kapcsolódó számos kormányügynökség és titkosszolgálati egység aktívan részt vesz a propaganda kampány különböző területein. A valóságot a feje tetejére állítják. A háborús cselekményeket humanitárius beavatkozásként üdvözlik, melyek a rendszerváltozáshoz és a demokrácia helyreállításához vezetnek. A katonai megszállást és a polgári lakosság legyilkolását békefenntartásként találják. A polgári szabadságjogok megcsorbítását az ún. terroristaellenes törvénnyel

összefüggésben úgy tüntetik fel, mint ami a belbiztonság és a polgári szabadságjogok fenntartására szolgál.

Az al-Kaida központi szerepe Bush nemzetbiztonsági doktrínájában

A nemzetbiztonsági stratégia megfogalmazásában a megelőző védelmi háborús doktrína és a terrorizmus elleni háború a Pentagon propagandakampányának két lényegi eleme. Az a cél, hogy a megelőző katonai akciót önvédelemként tüntessék fel a kétféle ellenséggel, az iszlám terroristákkal és a lator államokkal szemben: „A terroristák elleni globális háború egy bizonytalan idejű globális vállalkozás... Amerika már az előtt fel fog lépni az ilyen fenyegetések lehetőségével szemben, mielőtt azok teljesen kibontakoznának... A lator államok és a terroristák nem hagyományos eszközökkel akarnak megtámadni bennünket. Tudják, hogy az ilyen támadások kudarcot vallanának. Ehelyett a terrorcselekményekhez és lehetőség szerint tömegpusztító fegyverek használatához folyamodnak... Ezeknek a támadásoknak a célpontjai katonai erőink és polgári lakosságunk; ez sérti a szabályos hadviselés alapszabályait. Mint szeptember 11. veszteségei mutatták, a terroristák fő célja, hogy akciójukkal tömegesen szedjék polgári áldozataikat, és ezek a veszteségek hatványozottan növekednének, ha a terroristák megszereznék és használnák a tömegpusztító fegyvereket. Az Egyesült Államok már régóta készenlétben tartja a megelőző akciók lehetőségét, hogy szembeszálljon a nemzetbiztonságunkra komolyabb veszélyt jelentő fenyegetésekkel szemben. Minél nagyobb a fenyegetés, annál nagyobb a tétlenség kockázata – és annál kényszerítőbb, hogy önvédelemből éljünk egy megelőző akció lehetőségével... Az USA, ha szükséges, megelőző lépéseket fog tenni, hogy megelőzzön ilyen jellegű ellenséges cselekményeket.” (<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>)

A nemzetbiztonsági doktrína megelőző akcióinak igazolása érdekében szükséges fabrikálni egy terrorista fenyegetést, azaz külső ellenséget, valamint összefüggésbe hozni ezeket az ún. lator államok pénzügyi segítségével. Ez azt is jelenti, hogy az al-Kaidának (a fabrikált ellenségnek) tulajdonított különböző tömeges áldozatokat követelő események részei a nemzetbiztonsági forgatókönyvnek. Az Irak lerohanását megelőző hónapokban fedett műveleteket indítottak el, hogy félrevezető hírszerzési anyagot szolgáltatassanak a tömegpusztító fegyverekre és az al-Kaidára vonatkozóan, amelyek bekerültek a hírcsatornába. A háború kitörését követően, miközben a tömegpusztító fegyverek fenyegetésének hírei elcsitulnak, a haza elleni al-Kaida fenyegetéseket az élmélyégig ismételtették a hivatalos közleményekben, elemezték a tv-csatornákon és nap mint nap ontották a hírmagazinokban.

Terrorista támadások

Ahhoz, hogy a félelemkeltő és a félretájékoztató kampány hatékony legyen, nem elég csupán a jövőbeli támadások megalapozatlan híreire hagyatkozni, hanem igazi terrorista incidensek is kellenek, amelyek hitelesítik Washington háborús terveit. E terrorista merényletek arra szolgálnak, hogy igazolják a szükségállapot bevezetését, a megtorló katonai akciókat.

A háborús ürügyként szolgáló incidensek kirobantása a Pentagon munkamódszerének része, és egyben szerves része az amerikai hadtörténelemnek (lásd: Richard Sanders: *War Pretext*

Incidents - How to Start a War I-II., Global Outlook, 2002-2003/2,3. szám). 1962-ben az egyesített vezérkari főnökség megfogalmazott egy titkos tervet Northwoods művelet címen, amely polgári áldozatokat követelt volna igazolásul egy Kuba elleni invázióhoz: „felrobbanthatnánk egy hajót a Guantanamo öbölben és Kubát vádolhatnánk, elindíthatnánk egy kubai kommunista terrorhadjáratot Miami övezetében, más floridai városokban, sőt Washingtonban is. Az áldozatok listája az amerikai lapokban a nemzeti felháborodás segítő hullámát indítaná el.” (lásd: az 1962-es szigorúan titkos dokumentumot: „Justification for U.S. Military Intervention in Cuba” <http://www.globalresearch.ca/articles/NOR111A.html>).

Nincs bizonyíték arra, hogy a Pentagon vagy a CIA közvetlen szerepet játszott volna az utóbbi években történt terrorista merényletekben (India, 2001, Bali-Indonézia, 2002, Törökország, 2003, és Szaud-Arábia, 2003 [Madrid, 2004]). A jelentések szerint a merényleteket olyan szervezetek hajtották végre, amelyek nagyjából függetlenül, bizonyos önállósággal működnek. Ez a függetlenség hozzátartozik egy fedett titkosszolgálati művelet igazi természetéhez. Ez a független titkosszolgálati eszköz nincs közvetlen kapcsolatban saját fedett támogatóival. Nem szükséges tudniuk arról a szerepről, amit ezek a titkosszolgálati támogatók nekik szánnak. Az alapvető kérdés: ki áll mögöttük? Milyen forrásokon keresztül pénzelik őket? Milyen kapcsolati háló van a háttérben?

2002-ben született egy titkosított eligazítás a Pentagon részére, amely „felszólít egy ún. megelőző műveleti csoport (P2OG) létrehozására, melynek feladata, hogy válaszlépéseket provokáljon a terroristák és a tömegpusztító fegyvereket birtokló államok részéről, például cselekvésre ösztönözze a terrorista sejteket és kitegye őket a gyors reagálási amerikai haderők válaszcsoportjainak” (William Arkin: *The Secret War*, The Los Angeles Times, 2002. október 27.). A P2OG létrehozásának ötlete egyáltalán nem új. Lényegében a fedett műveletek eszköztárát egészíti ki. Jól dokumentált tény, hogy a hidegháborús korszak óta a CIA terrorista csoportokat támogat. Ilyen jellegű fedett titkosszolgálati műveletek keretében a terrorista sejtek „öszönzéséhez” gyakran szükséges, hogy beépüljenek az al-Kaidával kapcsolatban álló radikális csoportokba és kiképezzék őket.

Az ilyen jellegű bűjtött támogatások különböző iszlám terrorista szervezetekhez áramoltak közvetítők és titkosszolgálati megbízottak összefüggő hálózatán keresztül. A 90-es évek folyamán amerikai kormányügynökségek számos fedett műveletben együttműködtek az al-Kaidával, ahogy ezt megerősítette egy 1997-es jelentés, amelyet a kongresszus republikánus párti bizottsága készített (1997. január 16. <http://www.globalresearch.ca/articles/DCH109A.html>). A boszniai háború során az amerikai fegyverzet-ellenőrök ténylegesen együtt dolgoztak az al-Kaida ügynökeivel és jelentős mennyiségű fegyverhez juttatták a boszniai muzulmán hadsereget.

Más szavakkal, a Clinton-kormány támogatta a terroristákat. Sőt, hivatalos közlemények és titkosszolgálati jelentések megerősítik a kapcsolat tényét az amerikai titkosszolgálati egységek és az al-Kaida műveleti tisztjei között, ahogy ez megtörtént Boszniában (1990-es évek), Koszovóban (1998-1999) és Macedóniában (2001). (Michel Chossudovsky: *War and Globalisation, The Truth behind September 11*, Global Outlook, 2003, Chapter 3, <http://globalresearch.ca/globaloutlook/truth911.html>).

Még a 2001. szeptember 11-ét közvetlenül megelőző hetekben is megtörtént, hogy a Pentagonnal szerződésben álló magán-zsoldosalakulat magasrangú amerikai katonai tanácsadói a macedón biztonsági erőkkel szemben. Ezt bizonyítják a macedóniai sajtó és különböző macedóniai vezetők nyilatkozatai. (Michel Chossudovsky i.m.). Az amerikai kormány és az iszlám militáns szervezetek hálózata fű alatt együttműködött a Nemzeti Felszabadítási Hadsereg (NLA) támogatásában, amely résztvevett terrorista támadásokban Macedóniában. (lásd még a beszélgetést a tiszdráma cseccsenül nem tudó terroristáiról: *School terrorists got orders from abroad: Putin's adviser*; RIA Novosti Moszkva, 2004. szeptember 6.; *The Guardian* a cseccsenek amerikai barátairól: <http://globalresearch.ca/articles/LAU409A.html>; Webster Tarpley kommentárja: <http://globalresearch.ca/articles/TAR409A.html>; az Asian Times cikke: http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/FI09Ag03.html; valamint a Zbigniew Brzezinski vezette *American Committee for Peace in Chechnya*-ról: <http://www.peaceinchechnya.org/about.html>).

Az állam kriminalizációja

Az állami bűnözés azt jelenti, hogy háborús bűnösök jogszerűen foglalnak el hatalmi pozíciókat, ami feljogosítja őket, hogy megállapítsák, ki a bűnös, miközben saját maguk a bűnözők.

Az Egyesült Államokban mindkét pártnak ugyanaz a háborús forogatókönyve és mindkét pártban vannak háborús bűnösök. Mindkét párt bűnrészes szeptember 11. tényeinek eltusolásában és az ebből következő világhatalmi törekvésekben [a legutóbbi demokrata elnökjelölt, John Kerry is tagja a *Skull and Bones* rendnek, amelyben ott találjuk majd az egész Bush-családot, ld. Országépítő 2003/4]. Minden jel arra mutat, hogy ami történik, legjobban az állam kriminalizációjának fogalmával írható le, amibe beleértendő az igazságszolgáltatás és a kétpárti amerikai kongresszus. A háborús forogatókönyv szerint a Bush-kormány magasrangú tisztviselőinek, a hadsereg tagjainak, a kongresszusnak és a bírói testületnek hatalmában áll nem csupán bűncselekményeket elkövetni, hanem az állam ellenségeinek bélyegezni azokat, akik a háborúellenes mozgalmakban részt vesznek és ellenzik ezeket a bűncselekményeket.

Az amerikai katonai és biztonsági apparátus elfogadja és támogatja az uralkodó gazdasági és pénzügyi érdekeket, azaz fegyverkezéssel és katonai erő bevetésével érvényt szerez a *szabad* kereskedelemnek. A Pentagon a Wall Street egyik karja; a NATO összehangolja katonai műveleteit a Világbank és az IMF-politika beavatkozásaival és fordítva. A nyugati katonai szövetség biztonsági és védelmi testületei a polgári kormányokkal és kormányközi szervezetekkel (IMF, Világbank, WTO) közös eszmei alapon állnak és elkötelezték magukat az Új Világrend mellett.

A háború- és globalizációellenes mozgalmaknak egyetlen világmozgalommá kell válniuk. Az embereket egyesíteni kell minden szinten, és a különböző célok mögé tömörülő csoportoknak egyaránt meg kell érteniük, hogy az új világrend hogyan rombol és hogyan szegényíti el az emberiséget. Ennek a küzdelemnek a globalizációja alapvetően fontos, és hozzá olyan szolidaritás és nemzetköziség szükséges, amilyen még nem volt a világtörténelemben. Mert a globális gazdasági rendszert az országokon belüli és országok közötti társadalmi megosztottságok tartják életben.

Z. Tóth Csaba fordítása

Lovas Ildikó

ARCOK, ABLAKOK

– Néhány mondat egy igazi könyvről –

Gordana Prcic Vujnovic – Viktorija Alad•ic –
Mirko Grlica:
Gradotvorci/Városteremtők

Nagyon fontos mondatok a városról. Meg kellett volna jegyez-
nem, megtanulnom kívülről, mint valami verset, de nem számí-
tottam rá, hogy nem fognak eszembe jutni ezek a mondatok,
ha éppen idézni szeretném. Mert arra, hogy nem jegyezzük
meg, tanuljuk meg fejből, nem számítunk. Éppen is azt hisszük,
hogy ezt aztán bármikor...

Hát nekiláttam, hogy az interneten megkeressem a heti-
lapnak azt a számát, amelyikben a város-mondatok voltak. S
meg is találtam, viszont az interjút nem lehetett megnyitni. A
címe volt csak ott, a szöveg nem.

Hogyan idézhetem tehát *Nádas Péter* mondatait?

Szabadkán csak úgy idézhetek ebből a Nádas-interjúból,
ha megtanultam. Nem könnyű. De azért megpróbálható.

*A város nem kevésbé fontos, mint az önismeret és a
realitásérzék. Fontos, mert az európai közösség tulajdon-
képpen városközösség, erősen urbánus jellegű közösség. Az
európai két nagy közigazgatási hagyományra épített, az
urbanitásra és a koloniális hatalmi rendszerek tapasztalatára,
s ezeket nem lehet belőle kioperálni.*

Szabadkán van néhány ember, aki a munkaidejét, sza-
badidejét, szabadságidejét és mindenféle más idejét – tulaj-
donképpen egész életidejét – arra tette fel, hogy megmentse
azt, ami a város emlékéből megmaradt. Vállalja, hogy bizonyos
helyzetekben mindenki által kedvelt és ünnepezt, máskor pedig,
ha éppen megpróbálja meghíúsítani a városkép „furcsa” meg-
változtatását, igen csak ellenszenves figurává válik. E néhány
ember közé tartozik az a három ember, a két építész és a törté-
nész, aki a *Városteremtők* című könyvet írta. Amely könyvet
én most megpróbálok az Önök figyelmébe ajánlani.

S ez nem könnyű feladat, mert nagyon közel állnak hozzám.
Amit a városról tudok, annak jó részét tőlük tanultam. Ami
bármikor érdekelt, arra tőlük kaptam meg a választ.

Először is tehát, ha azt szeretném, hogy megjegyezzék:
2004-ben Szabadkán megjelent egy 320 oldalas, kétnyelvű
(szerb és magyar) építészeti könyv, amely a város lakóépületeit
mutatja be a barokktól a modernizmusig, azt kell elémem, hogy
úgy érezzék, ismerik a szerzőket.

Miért? Hát azért, mert különben nem érthetik meg, miért
csinálták hosszú éveken keresztül ezt az irdatlan munkát. Ha
azt mondom, hogy Szabadkáért, akkor elhiszik? El kell hinnük.

Ez a három szerző úgy él, ahogyan Nádas Péter beszélt a
városról. Szinte tovább is mentek egy lépéssel. Számukra a város
maga az *önismeret* és a *realitásérzék*. Nem is tudják másként
elképzelnéni az életet, mint úgy, hogy azokból az épületekből
eredjen és folytatódjék, amelyek körülvesznek bennünket
Szabadka szűk központjában. S ez nehéz ügy.

Nem okvetlenül azért nehéz, mert rengeteg fenékkopta-
tással, iratmazzsolázással, levéltári munkával jár az egyes épüle-
tek születésének, változásának, jelenlegi állagának ismertetése.
„Minden egyes telek esetében, amelyen a könyvben feldol-
gozott ház valamelyike áll, igyekeztünk felidézni a változásokat
a XVIII. század végétől egészen napjainkig. Mindenütt, ahol
csak lehetséges volt, a szöveget a ház és tulajdonosainak fény-
képe mellett kiegészítettük az 1779-ből származó térkép (zöld-
del aláhúzott) részleteivel, illetve a város 1838. évi rekonstruált
kataszteri térképének (sárgával aláhúzott) elemeivel, vagy a
város 1878. évi kataszteri térképének (pirossal jelölt) részével.”
De persze ezért is nehéz.

Emellett azonban más miatt is. Akinek a kezébe kerülhet
ez a könyv, megérti miről beszélek. A szakember munkáját
(építész és történész) kompromisszum nélkül vitték végig,
nem kacsintottak az olvasó felé egyszerűsített magyarázatokkal,
nem hagyták el a szakkifejezéseket, csak azért, hogy olvas-
mányosabb legyen a szöveg. Nem befogadóbarát könyvet írtak.
Épületeket és azok építőit, építetőit tisztelő könyvet írtak,
ezáltal pedig a Várost tisztelő könyvet. Amihez a magát polgár-
nak nevező embernek fel kell nőnie.

Balra: Mamusics Lázár, jobbra: Vermes Lajos háza

Vannak városok, ahol többé, vannak városok, ahol kevésbé. Nem tudom, Szabadka melyik. (Pozsonyról tudom: ott megtörtént a csoda.)

Ebben a kötetben hetvenhat épület szerepel. Történetük, tulajdonosaik, építőik története a XIX. és XX. század történelmének, társadalomtörténetének megismerésére is lehetőséget ad. A limesben kialakult város sokféle kultúra, gondolkodásmód, nyelv és vallás tégláját építette magába. Méltatlan volna ennek értékéről, csodájáról beszélni. Éppen annyira méltatlan, mint azt értékelni, hogy a szerb nyelven író szerzők inkább kettéosztották a kötetet, hogy a szövegek egyszerre jelenhessenek meg szerbül és magyarul. S tovább kilincselnek, pályáznak, hogy 2005-ben megjelenjen a folytatás. Miért volna méltatlan ezt értékelni? Mert a szerzők gondolkodásmódja ilyen. Számukra, s számunkra, akik együtt dolgozunk velük, akik együtt gondolkodunk velük, éppen annyira természetes a kétnyelvűség, mint amennyire az épületek történetének kulturális, mentalitásbeli sokszínűsége.

A szerzőhármás, aki ezt a csodálatos kivitelezésű könyvet megalkotta, többet érdemel annál, mint hogy elkoptatott frázisokkal dicsérjük nyitottságukat, alkotói és emberi hozzáállásuk nemességét. Nem tudom, mit érdemelnek, milyen szavak volnának kellőképpen jók hozzájuk, könyvükhöz.

Szabadka sokszor került a legutolsó sorba. A monarchiának a szélén volt, mindegyik újszerűbb országnak szintén a peremén. Furcsa, lázadó, vállalkozó szellemű emberek lakták, lakják, akiknek ereje, életerege belefogy abba, amit városalakításnak nevezhetünk. Éppen ezért Szabadka szűk központját elhagyva falusi világba lépünk. Apró házak közé, utcán trécselő öregasszonyok közé. Akik viszont pontosan tudják, melyik ház kié volt a Városban. A kovácsoltvassal díszített erkélyekről napsugaras homlokzatú parasztházakat látni, s azok ablakából a szecesszió magyar változatának egyik remekét, a városházát. Összeér-e ez a két világ, összeért-e valaha, egyáltalán: kell-e érintkezniük egymással? Vagy elég annyi, hogy a sokszor utolsó sorba került város őrzi saját felemás fejlődésének emlékét, s éppen annyira engedi be telkeire az újat, amennyire azt megteheti anélkül, hogy sérülne arculata. Falu-városi arculata.

A kisvárosból legfeljebb negyven-ötven évre lépett ki. Ennyi idő még egy embernek is kevés ahhoz, hogy megvalósíthassa önmagát, nemhogy egy városnak. De éppen elég volt ahhoz, hogy megmutassa: milyen lehetett volna. S ennek a lehetőségnek csodálatos példája, nagy kitartással, nyomozással megteremtett könyve a Városteremtők.

Viktorija Alad•ic és Gordana Prcic építészek valamint Mirko Grlica történész egy XXI. századi vállalkozást vittek véghez: elkészítették egy város emlékmását, valósággá tették a lehetőséget, megkínáltak bennünket egy kísérlettel, amihez talán még nem is egészen nőttünk fel: visszamentek a

múltba, hogy a jelenben ne kövessünk el helyrehozhatatlan hibákat. S ez sokkal jobb bármelyik amerikai filmnél, sokkal merészebb bármelyik forgatókönyvnél és sokkal olvasmányosabb bármelyik szívszorító történetnél.

De ha már a nagy szavaknál tartok, az őszinte elfogódottságnál, akkor hadd legyen egy kritikai észrevételem is: nem szeretem maradéktalanul a könyv címét. Olyan bevezetett, befejezett, romantikus cím az, hogy *Városteremtők*. Nekem azok, akik a könyvben szerepelnek, s azok, akik a könyvet írták: városépítők. S azok milyenek? Nádas Péter azt mondja: *az európai építészetben minden nyitott, átlátható, minden üvegből van...* Ilyenek. Nekünk pedig ide kellene eljutnunk, hogy párbeszédbe kerülhessünk velük, és általuk a várossal, városokkal. Nem tudom, sajátunk-e az elvárható nyitottság. Nem tudom, hogy épületdíszekben képesek vagyunk-e történelmet, társadalomtörténetet látni, megbocsátani és szeretni. Van hol és van mit. A munkát elkezdhetjük ennek a könyvnek az olvasásával. S ott lesznek az arcok az ablakokban.

Fent: városi bérház, lent: lakóház a Korzón; fent jobbra: ennek részlete

EGY KÖZÉPKORI KEREKTEMPLOM REINKARNÁCIÓJA

Középkori szakrális építészetünk különleges válfaját képezik a kerektemplomok. Ezek a kör alaprajzú, centrális elrendezésű épületek templomépítészetünk legarchaikusabb rétegét alkotják. Európában több helyütt is található középkorból származó kerektemplom, de a középkori Magyarország területén egységnyi területre lényegesen több ilyen objektum esik. A Kárpát-medencében legkevesebb nyolcvan ilyen templom létezése bizonyítható oklevelek, feltárások és megmaradt épületek alapján. A kerektemplomok eredete a homályba vész. Kialakulásukban és elterjedésükben nem zárható ki a bizánci egyház hatása. Más vélemények szerint e falusi templomok a nyugat-európai uralkodók centrális kápolnáira vezethetők vissza. Az objektumok nagy száma mindenesetre arra utal, hogy nem átvételről van szó.

Körtemplomainkon elsősorban a romanika stílusjegyeit lelhetjük fel, de egyes emlékeknel gótikára utaló jegyek is megtalálhatók. A tatárjárás, törökdzűlás idején sok középkori emlékekkel együtt a rotundák nagy része is elpusztult, ezek alaprajzát csak ásátásokból ismerjük. A körtemplomok viszonylag kis méretűek. Belső terük átmérője 5-6 méter, falvastagságuk 90-120 cm. Vannak tisztán kör alaprajzúak, mások négykaréjos elrendezésűek vagy kívül kerek, belül pedig hatkaréjos formájúak. Építési anyaguk kváderkő vagy tört kő, de kőben szegény vidékeken gyakori a téglá is. Az igényesebb kialakítású templomok homlokzatát ívsoros párkány szegélyezi vagy domborműszerű oszlopok tagolják.

A strukturális állandóság miatt a kormeghatározásban az építészeti forma ritkán nyújt megbízható segítséget. Az épületek minimális korára oklevelekből, az átépítések idejéből, valamint a templomok körül végzett ásátások eredményeiből következtethetünk. Épségben megmaradt rotunda található Kisbényen, Süvétén, Kallósdon, Nagytótlakon, Rábaszentmiklóson, Óskün stb. A körtemplomok nem mind maradtak meg eredeti formájukban. Egy részüket átépítették vagy beépítették később épült nagyobb templomba, legtöbbször szentélyként. Így történt Gerény, Kiszombor, Karcsa, Szalonna, Bagod-Vitenyéd-szentpál, Ipolykiskeszi stb. esetében. Előfordult, hogy a rotunda

alapfalaira építették a másik templomot, mint Isaszegen, ahol a jelenlegi, részben gótikus temetőkápolna XII. századi körtemplom alapfalaira épült. A feltárt, ma csak alapfalaiiban megmaradt kerektemplomok közül csak néhányat említek: Fövényes-Kerekegyháza, Keszthely, Letenye, Csítár, Homolytájapuszta, Gyulakeszi stb. A teljeskörű ásátás csak kevés körtemplomnál történt meg. Legtöbbször csupán az alapfalaikat tárták fel, de a körülötte lévő emlékek, sírok kutatatlan maradtak. Nem így történt Bajon!

Mintegy évtizede folyik Dr. Petényi Sándor régész vezetésével a Baj határában feltehetőleg a XIII. század elején épült kerek plébániatemplom és környékének feltárása. A templomot oklevél említi, és a múlt század eleji erdőtérkép is jelöli, akkor az alapfalak még láthatóak voltak. Napjainkra mindez felismerhető sem volt, ugyanis teljesen benötte az erdő. A véletlenül múlt, hogy rábukkantak az értékes lelőhelyre. A feltárás során nemcsak az alapfalak, hanem a pasztofórium darabjai, a déli ablak faragott kövei és az oltárlap kővének csiszolt darabjai is előkerültek, valamint rábukkantak a szentély falának eredeti festésére. További értékes leletek is előkerültek, így egy XIII. századi drágakő foglalatokkal ellátott aranyozott kereszt. A templom körül száznál több sírt sikerült feltárni, amelyekben övcsatokat, gyűrűket találtak. A templom mellett további épületek alapjait is feltárták. Az épületek rekonstrukciója egy az ásátáshoz közeli területen a szerző és hallgatói közreműködésével folyamatban van.

Táborunk Agostyán külterületén, a Természetes Életmód Alapítvány kezelésében lévő Ágoston-ligetben található. Az Alapítvány vezetője Czumpf Attila. Az ő ötlete a közelben feltárt középkori falu épületeinek újra felépítése, étellel való megtöltése, a korabeli életmód kipróbálása, és ennek népszerűsítése. A területen több környezetbarát technikával épült ház áll. A terület fejlődésének új lökést és irányt adott a középkori életmódnak mint természetes életvezetésnek a tanulmányozása és kipróbálása.

Az érdeklődés főleg akkor indult meg, amikor a baji Öreg-Kovács-hegyen feltárták a mai községet megelőző, Árpád-kori település maradványait. Ennek történetét oklevelekből hétszáz

évre visszamenőleg ismerjük. Az itt folyó ásátások azért érdekesek, mivel a település történetéből az életmódra vonatkozóan sok információ került napvilágra. Megvannak az udvarház, a rotunda alapfalai, a házak egy része, a paplak és a tímárműhelyek nyomai. Ezekon kívül magvak, házi- és elejtett állatok maradványai kerültek elő. Ezek a leletek mozgatták meg Czumpf Attila és társai fantáziáját. Megpróbálkoztak e középkori, a természettel összhangban lévő életmód újragondolásával. Ennek kapcsán határozták el, hogy felépítik az Árpád-kori település épületeit, amelyek autentikus teret biztosítanak a kísérlethez. Néhány épület már el is készült.

A templom rekonstrukciós terveit szerző készítette. A kor rotundaépítészetét tanulmányozva a belső tér és az apszis sugárából, a falak vastagságából szinte egyértelműen meghatározható az épület tömege. A rekonstrukció alapjául a kb. egy méter magasságban megmaradt alapfal szolgált, melynek felmérésében Dr. Mezős Tamás hallgatói működtek közre. A töredékek, a fellelt faragványok, festett vakolatdarabok a részletek kidolgozásánál nyújtottak támpontot. A falakhoz a tört követet, akár csak az eredeti templomnál, helyi (süttöi és tardosi) kőbányák szolgáltatják. A templomot eleinkhez hasonlóan csak emberi erővel és leleményességgel építettük és kívánjuk a továbbiakban is építeni, ami maga is hozzájárulhat a középkori építésmód megértéséhez.

A terep előkészítése után az alapgödör kiásása következett. Az ásás kezdetben nehezen ment a kemény talaj és a sok fa és cserje gyökere miatt. A kő alaptest elkészítésével hamar végeztünk. Kötőanyagként betont használtunk. Ez nem autentikus ugyan, de véleményünk szerint a technológia ettől nem sokat változik. Ellenben lényegesen szilárdabb szerkezetet kapunk. A terepet a felszín síkjáig kitöltött alapozás és némi tereprendezés után hagytuk el. A következő évben a falazással folytattuk. A kőveket a lehető legkevesebb faragással raktuk. Ennek fortélyaiiba Moravcsik Tibor tardosi kőművesmester vezetett be bennünket. Az építést tavaly kb. másfél méteres falmagasságnál hagytuk abba.

A tábor semmilyen közművel nem rendelkezik, ennek ellenére komfortban nem szenvedtünk hiányt. Igaz mindenért meg kellett dolgoznunk. Nemcsak az építkezéshez, hanem a fürdéshez is kútból kellett húznunk a vizet. A víz felmelegítése már napkollektorral történt. A közösségi helyiségben a világítást napelemes rendszer biztosítja. Az ökotábor-sorozatot terveink szerint addig folytatjuk, míg a templom felépül. Az igény a hallgatóimtól ered. Több éve tartok előadásokat ökológikus-környezetbarát építészetről és más ökológikus műszaki konstrukciókról. A tematikához kapcsolódóan néha terepgyakorlatokat is csináltunk, így fogalmazódott meg, hogy ne csak elméletben, hanem a gyakorlatban is megéljük a környezetbarát élet és alkotás élményét. A táborban átlagosan 15-20 fő vesz részt, főként a Budapesti Műszaki Főiskola hallgatói. A legfeljebb diákok, akik nemcsak a munkában, hanem a tábor szervezésében is oroszlánrészt vállaltak: Eperjesi Zsolt, Földvári Péter, Nagy Gábor, Pavlisinec Gergely, Vancsó Péter, Virág Tamás.

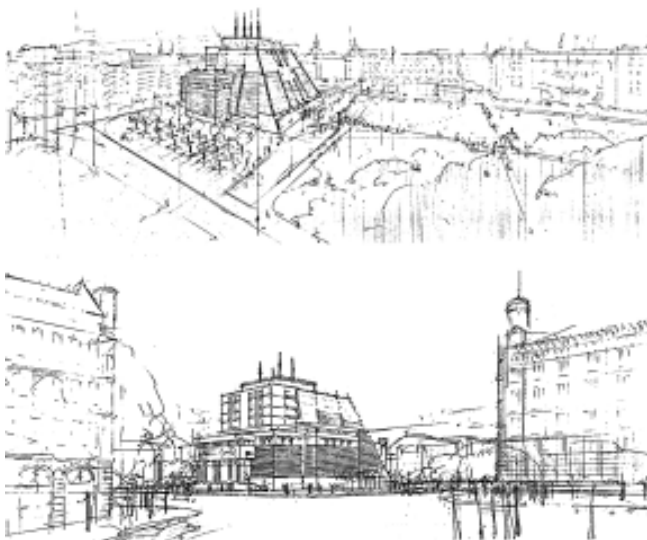
Irodalom:

- Gervers-Molnár Vera: A középkori Magyarország rotundái; Művészettörténeti Füzetek 4. sz. AK, Bp. (1972)
- Nemcsics Ákos: Körtemplom-építészetünk a középkorban; Ökoházak 4. sz. (2004) 13-15. old.
- Rabb Péter: Fejezetek az esztergomi várhegy középkori épületeinek utóéletéből (pusztulás- és kutatástörténet); Építés-Építészettudomány; 32. kötet (2004) (1-2) 87-135. old.
- Máté Zsuzsanna és mtársai: Dunakeszi, Alagi-major – templomrom rekonstrukciója (lásd pl.: Építész Műhely 2004/2-3, 8-9 old.
- Czeglédly Ilona: Az isaszegi római katolikus templom feltárása és műemléki helyreállítása. St. Comit. 17., Szentendre, (1985) 431-450. old.
- Petényi Sándor, Sabján Tibor: Kályhás boronaház Baj, Öreg-Kovács-hegyen; Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Közleményei 10. sz., (2004) 127-175. old.
- Beszélgetés Czumpf Attilával a fenntartható fejlődésről; in Gondolatok a fenntartható fejlődésről; szerk.: Demeter Z., Gondos G., Honti Sz.; Zöld Akció Egyesület, Miskolc (2003) 167-171. old.
- Nemcsics Ákos: Gondolatok a Baj, Öreg-Kovács-hegyi rotunda rekonstrukciója kapcsán; (előkészületben)
- Nemcsics Ákos: Ökológikus – környezetbarát építés; (főiskolai tankönyv) KKM-F-1184, Bp. (1999)

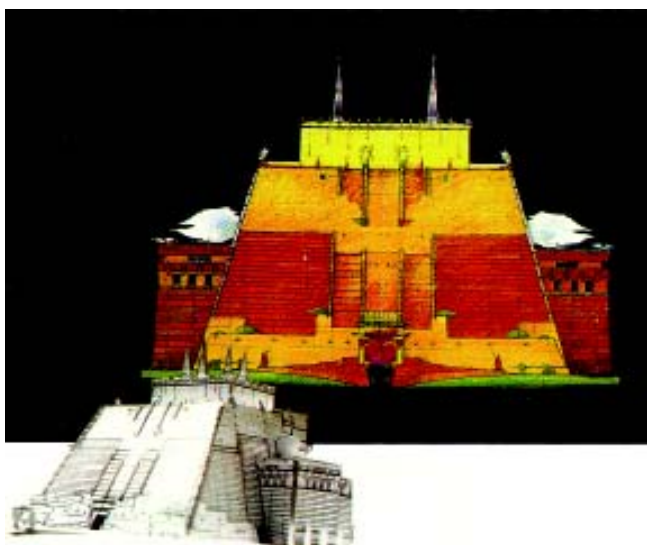
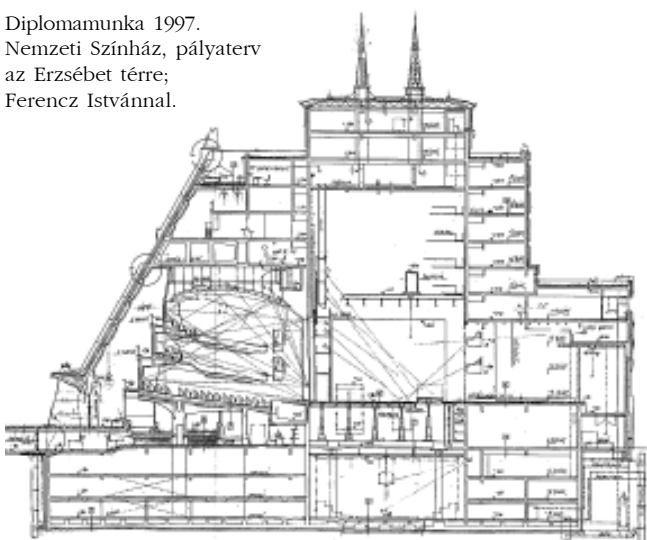
KÓS KÁROLY EMLÉKTÁBLA RÉVKOMÁROMBAN – 2004. december 18-án a révkomáromi városvédő és városszépítő Palatinus Polgári Társulás leleplezte a nemrég felépült Európa-udvarban Mária Terézia szobrát és Kós Károly emléktábláját. A kezdeményező Palatinus Társulás tagjai – többek közt Litomericzky Nándor építész, az Európa-udvar tervezője – évekkel ezelőtt kezdeményezték, hogy a város polgárai és más támogatók évente egy szobor állításával valamennyi magyar uralkodónak állítsanak emléket ebben a kávézókkal, kis üzletekkel teli, középkori városka hangulatát idéző udvarban. Számos, már ott álló szobor után következett Mária Terézia, akinek személye némi vitát váltott ki a kezdeményezők körében a Habsburgok magyar történelemben betöltött szerepe miatt, végül a sort nem szakították meg. Az udvar közepén álló kávézó falán helyezték el Kós Károly emléktábláját, Csütörtöki András szobrászművész alkotását. A dombormű avatásán Szénássy Zoltán helytörténész, a valamikori Komáromi Magyar Tannyelvű Gimnázium (jelenleg Selye János Gimnázium) tanára mondott ünnepi beszédet. Az emléktábla állításához a Kós Károly Alapítvány is támogatást nyújtott. A szoboravatáson megjelent Csáky Pál, a Szlovák Köztársaság miniszterelnök-helyettese, Bálint-Pataki József, a HTMH elnöke, dr. Bastnák Tibor, Révkomárom polgármestere, Gyórfy Csaba, a Magyar Köztársaság nagykövete. Az esemény a felvidéki magyarság erejének, hazaszeretetének és eleganciájának élő bizonyítéka volt.

FERENCZ MARCELL MUNKÁI

Diplomamunka 1997.
Nemzeti Színház, pályaterv
az Erzsébet térre;
Ferencz Istvánnal.

Budapest. XII., Barakonyi-villa homlokzatterve (átadás: 2005)

Érdliget, családi ház. Erős kenus barátomnak készült. Rettentő ereje sarkallt a kockázatos keresztmetszetek felé. Szeme se rebbent mikor beemelték az 5 tonna vörösfenyőt. Vannak szilaj, kifürkészhetetlen emberek. A tartó 9m fesztávon 2m kiüléssel dolgozik. Központi eleme a beakasztott 6m-es gerber tartó. A szerkezet csak fakötésekre alapoz. A pillérek belső rejtett csigalépcsők

Budapest, Nemzeti Színház pályaterve a dél-pesti EXPO-telekre, 2000 (Ferencz Istvánnal)

Az Erzsébet térre meghirdetett Nemzeti Színház pályázat 72 pályatervéből a legmaradandóbban Ferencz István és fia, Marcell tervét őriztem meg emlékezetemben, mint formálásában a leg-erőteljesebb, legegényibb, expresszivitásában archaikus vonásai ellenére – vagy éppen azáltal – az épület eszméjét leginkább kifejező elképzelést. Ez az új, bátor, anyaghasználatában, formaérzékében hallatlanul érzékeny hang csendült ki a Hun-fürdő épületének apró képéből, amelyet az *Építési körképben* láttam

Vác, gimnázium terve, 2000

meg először. (A *Magyar Építőművészet* legutóbbi számában Kovács Ágnes mutatja be részletesen.) Hamarosan megtudtam, hogy az 1997-es színházterv is Ferenc Marcell koncepcióját tükrözi, és hogy szinte valamennyi munkájára jellemző az a sajátos szemlélet és képesség, amellyel azokat a méretektől függetlenül monumentálissá képes emelni – a szónak abban a nemes értelmében, ahogyan azt Lechner Ödön használta, mint építőművészeti alapkövetelményt. A méret és a monumentalitás egymástól való függetlenítésére éppen ez az érzékenység alkalmas, amellyel a tektonikus alapformákat szinte ornamentika finomságú elemeire bontja, ugyanakkor megőrizve, sőt hangsúlyozva tektonikai szerepüket. A fürdőépület esetében ez az érzékeny anyagkezelés az építőanyagok legmagasabb rendű átnemesítését éri el.

Gerle János

Budapest, Clark Ádám téri foghíjbeépítés pályaterve

Tokaj, Tóth László Bodrog-parti vendéglátó egységének részeként épült Hun-fürdő a Tokaj és Bodrogkeresztúr közötti Lebuj-kanyarban, 2002-2004

SOMLÓSI LAJOS 2005-RE TERVEZETT KURZUSAI

április 29-május 1. Sopron, erdőkurzus kezdőknek és haladóknak
június 3-5. Őri sziget, Ausztria (szállás Velemben) Ősi templomaink – Pap Gáborral

június 26-27. Böjt-túra a Keszthelyi hegységben, Gulács, Haláp – Nagy Péterrel

július 2-10. Nyitra melletti Alsódobok, Szlovákia

augusztus 4-7. Vajdasági nagyasszonyképző

augusztus 11-14. Kiskanizsai kurgán (kálvária-domb), Vajdaság

Jelentkezés és feliratkozás címlistára, érdeklődés pontosabb adatokért:

Somlói Lajos, 9516 Vönöck, Kossuth Lajos u. 118.

Holecz János, 2030 Érd, Liliom u. 6/3. net572@axelero.hu

KÉRJÜK, hogy személyi jövedelemadója egy százalékkal támogassa a közhasznú Kós Károly Alapítvány kulturális tevékenységét, a Vándoriskolai képzést, az Országépítő és egyéb kiadványok megjelenését, szakmai konferenciák szervezését. **Adószámunk: 19193580-2-42**

AZ ORSZÁGÉPÍTŐ 2005. évi számai továbbra is 1800 forintért fizethetők elő – amely összeg Magyarországon belül a megemelt postai kézbesítési díjat is tartalmazza –, az ARTBUREAU Kft-től (1065 Budapest, Nagymező utca 4. 3220677) igényelt csekken vagy személyesen történő befizetéssel.

MEGÚJULT HONLAPUNKON (www.orszagepito.org) a lap-számok megjelenése közötti időszak friss hírei is megtalálhatók.

PAGONY Táj- és Kertépítész Kft.: Tihany, bencés apátság előtti térburkolat részletei

TIZENHATODIK ÉVFOLYAM – TAVASZI SZÁM – ÁRA 500 Ft.